

L'udovít Štúr

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 34
26/2019
29. jún 2019

Cena 0,50 €

ZALOŽIL ĽUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

PUBLICISTA ĽUDOVÍT ŠTEVKO
O LIBERÁLNEJ NORMALIZÁCIÍ
Strana 4.

PREZIDENTSKÝ PALÁC JE VIAC
AKO NÁRUČ PRE PRIATEĽOV
Strana 5.

DO HUDBY SA DÁ NAOZAJ
ZBLÁZNIŤ NA CELÝ ŽIVOT...
Strana 6.

ALMA MATER NAŠEJ VEDY
PRÁVE OSLÁVILA STO ROKOV
Strana 8.

HEREC JOZEF ADAMOVIČ
NEBOL LEN SERIÁLOVÝ HRDINA
Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

Ked' tak sledujem slovenskú politickú scénu, s hrôzou si uvedomujem, ako hlboko klesla jej úroveň. Kiska pri ohlasovaní svojej strany sa spakruky vytasí tvrdením, že ak jeho politický biznisprojekt neuspeje, Slovensko čaká koalícia Smeru, SNS, Harabinovej strany a Kotlebovej ĽSNS. Úbohosiť a podlosť tejto ľži nemá hraníc. Zároveň sa však hneď na začiatku jeho stranického angažmánu jasne ukázalo, že sa od svojich stranických opozičných kolegov naučil len to najhoršie, a ešte to zdokonalil.

Každý, kto len letmo sleduje slovenskú politiku, vie veľmi dobre, že najväčší kotlebofób je predseda SNS Andrej Danko. Ten hneď na začiatku volebného obdobia vstúpil do skupinky dvadsaťjeden poslancov naprieč politickými stranami a naprieč deľmami koalície – opozícia, ktorí vyhlásili, že odmietajú akúkoľvek spoluprácu s týmto subjektom. Podobné je to v Smere. Skutočnosť je taká, že za vyše trojročné obdobie sa celá „spolupráca“ zredukovala na nejaké dve-tri spoločné hlasovania, aj to viac-menej len vtedy, ak bolo potrebné dosiahnuť ústavnú väčšinu, napríklad pri zastropovaní dôchodkov na úrovni šesťdesiatich štyroch rokov. Každému je pritom jasné, že od tejto v zásade nevyhnutnej „ad hoc koalície“ je k spoločnému vládnutiu či dohode o dlhodobej tolerancii neskutočne ďaleko. Pre absolútnu väčšinu poslaneckého klubu, ako aj členov vlády je takéto spojenectvo jednoducho neprijateľné. Nakoniec svedčí o tom aj veľmi jasná kritika z úst Branislava Ondruša, pre ktorého je podákovanie Fica kotlebovcem za spoločné presadenie dôchodkového stropu neprijateľné. Kiska založil svoju mobilizáciu voličov na šírení nenávisťi, ľži a klamstva, pričom jeho hlavný adlátus Juraj Šeliga túto lož ďalej šíri. No a aby toho nebolo dosť, absolútny „preborník“ v prerážaní dna politickej kultúry Igor Matovič tiež zahviezdil. Keď vinou jeho eskapád mu náhle odišlo päť členov z poslaneckého klubu na čele s najvýraznejšou a najlepšie vnímanou členkou Veronikou Remišovou, na prekrytie svojho fatálneho zlyhania vytiahol ten najodpornejší morálny gyč – spoločnú tlačovku s matkou zavraždenej Martiny Kušnírovej. Takýto politický marketing je prejavom tej najodpornejšej politickej perverzности a do marca 2020 si takéhoto hnusu užijeme až-až. Zdá sa, že sledovať predvolebnú kampaň v podaní dua Kiska – Matovič bude „podivná“ len pre naozaj silné žalúdky.

Roman MICHELKO

NEOGRAFIA
www.neografia.sk

ISSN 0862-8823
9 770862 882007

Likvidovať štátnosť so zámerom získať voličov je politická zvrhlosť Začal sa boj o hlasy maďarských voličov

Ivan BROŽÍK – Karikatúra: Ľubomír KOTRHA

Ustanovenie, podľa ktorého má štátny jazyk prednosť pred ostatnými jazykmi používanými na Slovensku, by sa malo zo zákona vypustiť. Navrhujú to poslanci z klubu SaS. Úpravy navrhujú aj pri používaní štátneho a ďalších jazykov v cirkevnom živote, na úrovni samospráv a v školách.

„Hlavným zámerom predkladateľného návrhu zákona je vypustiť zo zákona o štátnom jazyku tie ustanovenia, ktoré neodôvodnene zasahujú do slobodného šírenia informácií pod zámienkou ochrany štátneho jazyka,“ tvrdia predkladatelia. Podľa ich slov je to čisto deklaratívne ustanovenie, ktoré nemá reálny význam.

■ V PREDVEČER SVIATKU...

Pri príležitosti nadchádzajúceho sviatku Konštantína (Cyrila) a Metoda si treba pripomenúť, že byzantská misia nám okrem iného nepriamo priniesla i dnešný jazyk. Denne však sledujeme v školách, ako sa zhoršuje pravopis, tvorenie viet, štylistika textu a pod. Má to rôzne príčiny, no najsilnejšou je vplyv masmédií a vystúpenia verejných činiteľov či osobností, ktorí jazyk pramálo ovládajú. Legislatívci by mali riešiť vážne problémy, ktoré majú skutočný dosah na ľudí, v tomto prípade na používateľov slovenčiny. Tí naopak chcú zmeniť tiež ustanovenia o vedení pedagogickej a ďalšej dokumentácie v školách s vyučovacím jazykom menším. Tá by sa mala podľa nich viesť v jazyku príslušnej menšiny, a nie dvojjazyčne.

■ STANOVISKO MATICE

Druhý podpredseda Matice slovenskej Marek Nemec pre SNN: „Pokus politickej strany Sloboda a solidarita o oslabenie postavenia

slovenčiny ako štátneho jazyka Slovenskej republiky je ďalším zo série súčasných liberálnych experimentov na našej spoločnosti, predovšetkým na slovenskom národe a jeho atribútoch, ku ktorým patrí aj jazyk. Ústava SR sa jasne opiera o slovenčinu ako o štátny jazyk, preto je neakceptovateľné pozíciu štátneho jazyka oslabovať zákonom. Používanie jazykov národnostných a etnických menšín v našom štáte je v súlade s demokratickými, občianskymi a ľudsko-právnymi princípmi. Slovensko je demokratická a civilizovaná krajina, ktorá dokázateľne podporuje svoje menšiny, a v tomto

sa zásadne neodlišujeme od ostatných krajín Európy a Európskej únie. Predkladatelia legislatívnych zmien tvrdia, že prednosť štátneho jazyka pred ostatnými jazykmi používanými na Slovensku je neodôvodneným zásahom do slobody šírenia informácií. Toto považujem za absurdnú zámienku a vyvolávanie dojmu diskriminácie. Treba si uvedomiť, že každý štátnotvorný národ aj v súčasnom svete si ctí a chráni svoje atribúty, ako sú jazyk, územie, kultúra, história a podobne. Pri všetkej úcte k národnostným a etnickým menšinám som presvedčený, že sa za postavenie slovenčiny ako štátneho

jazyka nemáme prečo hanbiť, a už vôbec nie ho degradovať. Veď štátny jazyk je aj spojivom medzi väčšinovým národom a menšinami, aby sme sa mohli v rámci Slovenska ľudske porozumieť a oficiálne komunikovať. Predkladatelia zmien v dotknutom zákone si zrejme neuvedomujú, že výrazným oslabením pozície slovenčiny ako štátneho jazyka môžu oslabiť aj komunikačné vzťahy medzi občanmi rôznych národností a materinských jazykov zvlášť na jazykovo zmiešaných územiach, a to v období, keď sa hovorí o spájaní, porozumení a lepšej komunikácii. Paradoxne, návrh strany SaS môže slovenskú spoločnosť ešte hlbšie rozdeliť tam, kde ju dnes krehko spája práve štátny jazyk. Pretrhnutie tohto overeného spojiva by nijako nepomohlo spolupráti medzi ľuďmi v našej vlasti.“

■ POSTOJ NÁRODNIAROV

Slovenská národná strana považuje návrh strany Sloboda a Solidarita, aby sa slovenský jazyk prestal prednostne používať v školách, pri cirkvách a v obciach za nehoráznu drzosť. „Práve takéto aktivity strany SaS zbytočne vytvárajú napätie a diskusie, ktoré okrem hádok a negatívnych emócií neurobia nič pre Slovensko. SaS svojou politikou len ukazuje, že nemá v tejto spoločnosti okrem útokov a hádok riešenie na nič,“ uvádza sa v medializovanom stanovisku národnárov.

3 OTÁZKY PRE:

prof. Irinu KOPEJKINU, výtvarnú umelkyňu z Rigy v Lotyšsku

Krajinár nemôže chodiť svetom s chladným srdcom

• Pred rokom-dvoma by som vás predstavoval aj ako výtvarnú pedagogičku. Teraz si užívate zaslúžený odpočinok. Ten „oddych“ myslím mierne úsmevne, lebo prakticky väčšinu roka trávite v zahraničí na tvorivých pobytoch, a to nie je idylka ani prechádzka ružovým sädom, aj keď sú spojené s nezabudnuteľnými spomienkami, novými kontaktmi, plnými skicármi pohotových kresieb aj s pôsobivými dielami inšpirovanými prostredím, kde tieto tvorivé dielne organizátori pripravujú – obyčajne na miestach s výnimočnými prírodnými kvalitami alebo pamätihodnosťami...

Nemám k tomu čo dodať. Vari len toľko, že v Sankt Peterburgu, odkiaľ pochádzam, som bola toho roku dokopy tri dni. V Rige, kde s manželom žijeme a kde som jedenásť rokov učila na Balt-

skej medzinárodnej akadémii ako hosťujúci profesor, som, pravdaže, častejšie, ale sympóziám a tvorivým pobytom v zahraničí venujem maximum času. Veď aj na Slovensku som už bola päť- či šesťkrát a do Sniny a Polonín som dokonca priviedla i svojich študentov. A teraz som so študentmi pod Vihorlatom opäť.

• S veľkým zaľúbením prichádzate aj do Pienín a Zamaguria, kde sme vás videli maľovať tri roky po sebe. Ako vnímate tento kút našej vlasti?

Pre umelca ponúka nepreberné množstvo inšpirácie. Prirástol mi k srdcu. A po tom, čo ma organizátori tamajších vynikajúcich plenérov v Lesnici toho roku na prelome marca a apríla povýšili svojráznym aktom pasovania na goralku, sú mi Tri koruny, Dunajec a Sokolica akoby druhý domov.

• Diplomatically tvrdíte, že naša krajina je úchvatná, ale medzitým ste už boli v Berlíne, v rumunskej Bukovine, takmer mesiac v talianskej Ligurii.

Umelec má teplé srdce – ako vraví náš spoločný priateľ Walther Smeitink z Holandska. Ak spoznáte také miesta, ako je rumunský kláštor Sucevita alebo ligurskú Riviéru, prajných ľudí a ďalších skvelých kolegov, nemôžete zostať chladný. Spoznávanie Talianska – Ligúria 2019 bol projekt ruskej obchodnej komory, generálneho konzulátu Ruskej federácie v Janove a talianskych partnerov, na ktorom sa zúčastnilo dvanásť ruských umelcov, ale aj maliari z ďalších krajín Európy, a tie slová uznania sú iba skromným náčrtom toho, čo tých dvadsať dní vnímavej duši umelca dá.

Zhovárал sa Emil SEMANCO
Foto: autor

V SNN 27/2019
SI PREČÍTAŤE

■ Prof. Chura osobnosť lekárskej vedy, pediatrie, hygieny, starostlivosti o matku a dieťa
■ Sloboda slova na sociálnych sieťach už prestáva byť každodennou samozrejmosťou
■ Zomrel známy pedagóg zo slovenskej Katedry žurnalistiky v Bratislave Ľuboš SEFČÁK

Po kocúrovi nad Dunajom pribudlo námestie tatička Masaryka Máme štát, ale podkopávajú ho čechoslovakisti

Eva ZELENAYOVÁ – Karikatúra: Andrej MIŠANEK

Pomenovanie priestranstva pred Slovenským národným múzeom v Bratislave na Námestie T. G. Masaryka vyvolalo rozpačité reakcie. Iniciátorom myšlienky bol poslanec NR SR za SaS Štefan Osuský. Porozumenie pre svoj nápad našiel u starostky Starého Mesta Zuzany Aufrichtovej, s ktorou ho spája Občianska konzervatívna strana (OKS). Štefan Osuský podobne ako ďalšie tváre OKS sú si vedomé, že so svojou stranou sú nezvoliteľné, preto si hľadajú strany výťahové. Osuský v roku 1998 kandidoval do NR SR za SDK, v roku 2010 za Most – Híd a v roku 2016 za SaS. Konzervatívec Osuský sa v roku 2012 stal členom liberálnej SaS.

Starostka Z. Aufrichtová kandidovala za širokospektrálnu koalíciu (SaS, OĽaNO, KDH, Sme rodina, OKS, NOVA, Zmena zdola), no pri každej príležitosti zdôrazňuje, že je z OKS. Dokonca aj na pietnom akte za obeť komunizmu. Čo ich spája? Jednoznačne idea čechoslovakizmu. Ak ešte niekto pochybuje o tom, že internetový denník postoj.sk je národný a kresťanský, dôkaz o svojej orientácii prináša aj článkom k téme Masarykovho námestia. Hneď na začiatku sa autor pustil do kritiky Matice, ktorá vo svojom vyhlásení odmietla pomenovanie časti Vajanského nábře-

žia na Námestie T. G. Masaryka. Autor článku nepresvedčivo obchádza tému a napokon ako dôvod na zmenu názvu uvedie, že „socha prezidenta tu stojí od roku 2010“. Takže jednu stupídnosť podporuje ďalšou.

■ ODPOR HISTORIKOV

V predvečer aktu pomenovania časti dunajského nábřežia sa pod list slovenskej verejnosti podpísali viacerí slovenskí historici, medzi nimi Ján Bobák, Pavol Demjanič, Martin Homza, Emília Hrabovec, Anton Hrnko, Peter Mulík, Martin Lacko, Ivan Mrva a ďalší. „Za Masarykovho prezidentovania

s jeho plným vedomím a podporou bol nastolený tvrdý centralizmus, zavládla cenzúra, slovenskí autonomisti boli prenasledovaní a väznení... Z prostriedkov Kancelárie prezidenta republiky vynakladal Masaryk veľké finančné čiastky na podporu zahraničnej propagandy a vedeckých diel v zahraničí, ktoré popierali existenciu slovenského národa a hanobili slovenské národné snaženia a ich reprezentantov... Masaryk bol otvoreným odporcom Katolíckej cirkvi i tradičného konzervatívneho slovenského evanjelictva... Svetozár Hurban Vajanský bol ostrým kritikom politiky Tomáša

G. Masaryka a jeho protislovenskej ideológie čechoslovakizmu... To je len zopár fragmentov z listu historikov slovenskej verejnosti.

Azda netreba príliš zdôrazňovať, že pokračovatelia ideológie čechoslovakizmu prežívajú ako paraziti v našom politickom a verejnom priestore dodnes ako červy v syre. V uliciach Bratislavy nájdeme plagát pozývajúci na výstavu 100 rokov československého lodiarstva!

■ INÁ ANOMÁLIA

Historička Emília Hrabovec upozorňuje aj na ďalšiu anomáliu: „To isté je, keď oslavujeme storočnicu Univerzity Komenského, ktorá vznikla ako Československá štátna univerzita v lete 1919...“ a ktorá bola podľa nej „onedlho v zmysle československej ideológie a systematického počesťovania budúcich generácií premenovaná na Univerzitu Komenského.“ Ďalej uvádza, že „sme jediným národom na svete (!), ktorý má prvú akademickú inštitúciu v štáte, sídliacu v hlavnom meste, pomenovanú nielen po cudzincovi a príslušníkovi náboženského spoločenstva, aké medzi Slovákmi nemá veriacich, ale aj po človeku, ktorý náš národ podľa dochovaných historických prameňov chcel programovo odstrániť z rodiny národov“. Takže máme svoj štát, ale vládnú nám čechoslovakisti.

Schránkovým firmám vláda uľahčovať život nebude Zjemnenie postihov zrejme neuspeje

Ján ČERNÝ – Foto: archiv SNN

Predseda vlády SR Peter Pellegrini podľa vlastných slov nemá dôvod zjemňovať podmienky protischránkového zákona. „Plní si svoju úlohu a podľa mňa prináša tie výsledky, pre ktoré sme takýto zákon pred niekoľkými rokmi prijali,“ povedal po rokovaní vlády.

Protischránkový zákon je právna norma, podľa ktorej musí byť každý, kto chce obchodovať so štátom alebo dostávať stimuly, zapísaný v registri partnerov verejného sektora. Zároveň musí byť zrejme, u koho presne peniaze skončia. Týmto legislatívnym opatrením sa plánovalo zamedziť tomu, aby so štátom obchodovali schránkové firmy a nikto na Slovensku nevedel, kam peniaze miznú.

■ JASNÉ ODMIETNUTIE

Premiér teda dostatočne zreteľne naznačil, že je veľmi málo pravdepodobné, aby pozmeňujúci návrh poslanca Maroša Kondrôta

(Smer-SD), znižujúci postihy v prípade porušenia zákona, bol v parlamente úspešný. Minister spravodlivosti Gábor Gál bol ešte konkrétnejší. Pripustil síce, že zákon možno potrebuje novelizovať, ale iba v problémových častiach, nevenovať sa tomu, čo problematické nie je.

„Zákon funguje dobre, je ho potrebné vylepšiť, aby sme napríklad zbytočne administratívne nezaťažovali tých, ktorých nepotrebujeme mať v registri partnerov verejného sektora, aby v zákone tam neboli zbytočnosti, ktoré štátne podniky zbavujú konkurencieschopnosti,“ informoval minister po rokovaní vlády. Odmietol však

novelu takú, aká by išla proti zmyslu zákona: „To je pre mňa neprijateľné, v takom prípade siahnem návrh novely zákona,“ varoval minister.

Novelou zákona o Registri partnerov verejného sektora, teda protischránkového zákona, chce rezort spravodlivosti odstrániť zbytočnú administratívnu záťaž pre klientov partnerov verejného sektora, nie samotných partnerov verejného sektora. „Pre tých sa nič nemení, tí musia splňať to čo doteraz,“ informovala hovorkyňa ministerstva spravodlivosti Zuzana Drobová. Je potrebné zákon nastaviť tak, aby ti, ktorí podvádzali, mali za to už konkrétnu striktnú sank-

V Národnej rade SR sa bude rozhodovať aj o tom, či sa „zjemnia“ postihy tých, čo si chcú „uľahčiť“ peniaze prostredníctvom schránkových firiem.

ciu. Každá zmena, ktorá bude znamenať to, že ten zákon bude strácať silu, je preto logicky neprijateľná.

■ CIEĽ ZMIEN

Register partnerov verejného sektora spravuje Okresný súd Žilina. Jeho predseda Jaroslav Macek pre médiá vysvetlil, že novela protischránkového zákona prináša viacero pozitív. Systémovo rieši

ochranu osobných údajov vo verifikovaných dokumentoch a prináša tiež detailnejšie špecifikované procesné spresnenia v konaniach o kvalifikovaných podnikoch. Novela tiež zavádza diskvalifikačnú lehotu po výmaze firmy z registra. Kým doteraz sa vymazaná firma mohla hneď zapísať naspäť do registra, po novom v ňom môže byť zapísaná až po troch rokoch.

VŠIMLI SME SI

Azda aj tí, ktorým práve včela uštedrila žihadlo, nebudú proti konštatovaniu, že je to nadmieru užitočný hmyz, ak si len pomyslíme na osy, ovady alebo na komáre, čo nám práve pijú krv... Albert Einstein mal dokonca v roku 1921 povedať pamätné slová, že ak uhynie posledná včela, ľudstvu zostávajú štyri roky života...

Aj včely majú svoj deň

Užitočnosť týchto robotníčkov si uvedomujeme aj my v redakcii matičného týždenníka, preto sme im v minulých číslach venovali viac pozornosti, ale vidí sa nám, že sme tieto po každej stránke prospešné a dávňovéke spoločničky ľudí použili len ako ilustráciu na iné javy, ktoré nám komplikujú či strpčujú život, ako je momentálne „módne“ nekosenie trávnatých porastov v našich mestách s argumentáciou,

že majú byť „potravinou“ pre opeľovače. Keď som to predostrel ako novinku istému dedinskému mudrlantovi pod Pieninami, uzemnil ma svojskou logikou: „Veď včely trávu nežerú!“ Apis, ako včelu pomenúva latinská terminológia, má už rok v kalendári svoj deň. Určite po „zásluhy“, veď keď sa o tom 20. decembra 2017 z iniciatívy Slovin-ska a Medzinárodnej federácie včelárskych organizácií (Apimondia) v OSN rozhodovalo, rezolúciu o Dni včiel podporili všetky členské štáty. Za ich „sviatok“ bol zvolený 20. máj, lebo to je deň narodenia Antona Janšu (1734 – 1773), slovinského priekopníka moderných včelárskych techník, ktorý sa stal ich prvým propagátorom a učiteľom na cisárskom dvore Márie Terézie vo Viedni. Organizácia pre výživu a poľnohospodárstvo (FAO) týmto dňom vzdáva poctu aj včelám za ich vlastnosť tvrdo pracovať. V tomto roku sme Deň včiel – 20. máj, oslavovali prvý raz. Dúfajme, že tiež prospešnou činnosťou alebo aspoň tak ako Francúzi, ktorí zakázali všetky pesticidy, čo včelám ubližujú!

Text a foto: Emil SEMANCO

Ministri poľnohospodárstva o reforme Spoločnej poľnohospodárskej politiky EÚ Bez rozpočtu zásadné rozhodnutia nebudú

Balíkom reforiem Spoločnej poľnohospodárskej Európskej únie po roku 2020 sa zaoberala na najnovšom zasadnutí Rada EÚ pre poľnohospodárstvo a rybolov. Pre Slovensko ostávajú prioritou externá konvergencia, viazaná podpora, stropovanie platieb a zvýšenie prostriedkov na rozvoj vidieka.

„Nízky podiel slovenských potravín na pultoch obchodov, nerovnomerné nastavenie európskych agrotácií či nedostatočná konkurencieschopnosť našich poľnohospodárov. Všetky tieto problémy majú okrem iného jedného spoločného menovateľa a – tým je Spoločná poľnohospodárska politika Európskej únie. Aj preto venujeme tejto téme do budúcnosti mimoriadnu pozornosť,“ informovala po rokovaní európskych agroministrov Gabriela Matečná, podpredsedníčka vlády a ministerka pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR.

Hlavnou témou júnového rokovania v Luxemburgu bol balík reforiem Spoločnej poľnohospodárskej Európskej únie po roku 2020. Správu o pokroku vypracovalo končiace rumunské predsedníctvo. Podľa ministerky došlo k posunu v riešení viacerých technických otázok. Naďalej zostáva otvorených niekoľko kľúčových otázok, a to technických, politických, aj finančných. Na posun v diskusii je potrebné doriešiť prvky súvisiace s viacročným finančným rámcom, keďže bez rozpočtu je zložitá prístup k zásadným rozhodnutiam.

Súčasná úroveň priamych platieb v rámci EÚ znevýhodňuje všetky členské štáty s výškou priamych platieb na hektár pod úrovňou priemeru EÚ. Nižšia úroveň priamych platieb na Slo-

ČO INÍ NEPIŠU

vensku má negatívny dosah na všetky typy slovenských fariem vrátane malých a stredných. Kým v roku 2014 Slovensko dosahovalo sedemdesiat-sedem percent priemeru EÚ, v roku 2027 sa očakáva, že priame platby na

hektár dosiahnu iba osemdesiatdva percent. Takéto tempo externej konvergencie priamych platieb je veľmi pomalé a neakceptovateľné. Pomáha zachovávať status quo, nevyhovujúce dosť veľkej skupine členských štátov EÚ vrátane Slovenska.

Ministerka na rokovaní zdôraznila, že nevyhnutným predpokladom na dosiahnutie spravodlivej politiky EÚ je potreba flexibilného nastavenia v otázke stropovania. „Vzhľadom na rôznorodú veľkostnú štruktúru poľnohospodárskych podnikov naprieč EÚ je nevyhnutné zabezpečiť primeranú podporu pre všetky typy fariem. Sme toho názoru, že parametre stropovania by sa mali stanoviť na národnej úrovni, a to na základe uplatnenia princípu subsidiarity.“ Slovensko očakáva, že v nasledujúcom období by sme sa mali poušilovať o dosiahnutie potrebných kompromisov. Vyzvalo Európsku komisiu na predloženie návrhu prechodného nariadenia, pretože reálne hrozí, že nový model nebude implementovaný načas. Naši poľnohospodári by tým nemali trpieť.

Ján ČERNÝ
Ilustračné foto: Štefan KAČENA

Komu o čo pôjde vo voľbách

Eva ZELENAYOVÁ

Ak sa hovorí, že vyhlásením volebných výsledkov sa začína nová kampaň, tak to nie je len bonmot, je to fakt. Čím brutálnejší je útok na vládne strany, tým je výsledok efektívnejší a zmena zaručená. Prvá veľká zmena sa uskutočnila v roku 1998 a výdatne jej pomohla kauza Zachráňme Markízu! V roku 2002 nielenže neboli opozičné strany také agresívne ako vládne, ale tiež im chýbali médiá. Dzurindovci dokonale vyčistili priestor od politickej i mediálnej opozície a zostali pri moci. V roku 2006 ich prevalcovali vlastné kauzy. Ale vzchopili sa a v roku 2010 opäť prišla zmena, no nie nahlho. Riško nedal na radu Ivety Radičovej a nevydržal dlho držať balónik. Vláda sa položila sama. V roku 2016 pribudla do parlamentu protestná strana, ibaže bez koalíčného potenciálu. Krehká koalícia napriek enormnému úsiliu

parlamentnej i mimoparlamentnej opozície a prezidenta udržiava chod štátu. S veľkými jazvami, na ktorých má značný podiel práve opozícia.

Pomaly sa politická scéna kryštalizuje a pred nastávajúcimi parlamentnými voľbami sa ukazujú dva bloky, ktoré stoja proti sebe. Na jednej strane sú parlamentné strany Smer-SD a SNS, na strane druhej opozičné SaS a OĽaNO. S ĽSNS a Sme rodina zatiaľ akosi nikto neráta. Aj na mimoparlamentnej úrovni sa črtajú dva bloky, medzi ktorými sa rozhodne, kto po voľbách prevezme zodpovednosť za riadenie štátu. Či to bude konzervatívne, národno-kresťanské zoskupenie alebo liberáli. Eurovoľby veľa naznačili, ale tiež ukázali veľkú roztrieštenosť konzervatívov. Okrem parlamentnej SNS sem patria ĽSNS, Záborskej Kresťanská únia a Kuffova Kresťanská

demokracia-Život a prosperita. Nová strana neúspešného prezidentského kandidáta Róberta Šveca (Slovenské hnutie obrody) sa na eurovoľbách nezúčastnila, lebo ešte nebola zaregistrovaná. Ostatné konzervatívne strany hlá-

KOMENTÁR

siace sa k národu a ku kresťanským koreňom nedosiahli ani jednonpercentný výsledok, a bolo ich neúrekom. Veľa nezaväžia, iba čo zbytočne uberajú hlasy bloku ako takému. KDĽ sa už nielen slovami, ale aj reálne hlási k liberálom.

Je reálne, že do voľieb pôjde ďalšia nová strana, a tou by mali byť harabinovci. Ak sa postaví do čela strany Štefan Harabin, má reálnu šancu uspieť. Na konzervatívnom krídle by mohli pritiahnúť voličov osobnosti, ako sú Danko, Kotleba,

Harabin, Švec, Kuffa a možno aj Mečiar, ktorý dlhodobo tvrdí, že pripravuje stranu do voľieb. Ak sa zdá, že výrazných lídrov je akosi priveľa, treba tiež povedať, že ani jeden z nich nemá univerzálny potenciál pre konzervatívneho voliča. Treba súhlasiť s exprezidentom Kiskom, že nie každému voličovi z liberálneho spektra imponuje Truban či Beblavý, a preto ide do voľieb so svojou stranou Za ľudí. Ak by sa do voľieb vyprofilovali strany do dvoch táborov, mal by volič jasno, koho volí. Na jednej strane sú zástancovia národno-kresťanských hodnôt, na strane druhej liberáli s ponukou modernej ateistickej spoločnosti bez morálnych zásad.

Kiska medzi hlavnými prioritami strany predstavil spravodlivosť v podobe nezávislej policajnej inšpekcie či nezávislých súdov. O spravodlivosti hovorí úžerník, človek s kriminálom zavŕhajúcou minulosťou, usvedčený podvodník s daňami, človek bez úcty k zákonom. Jeho partnerom Trubani a Beblavému to však neprekáža. Majú jediný cieľ – výmenu starej generácie politikov za novú. V diskusnej relácii televízie TA3 predstavil Truban hodnoty, na ktorých jeho strana stojí. Povedal:

„Základné hodnoty novej generácie politikov to je spolupráca, to je kľud, to je nehádanie sa, nevyťahovanie starých konfliktov, ale pozeranie sa dopredu... aby nový druh politikov išiel do priestoru a dúfam, že ho aj opravi.“ Ako? Nuž Truban chce moderné Slovensko. Síce vyrastal v kresťanskej rodine, ale pocho-pil, že treba byť ústretový voči sexuálnym menšinám, voči migrantom. V programe strany nechýba uzákonenie registrovaných partnerstiev. Európa národných štátov je liberálom cudzia. Číže bezbrehá amorálna anarchia je program progresívnych a ako taký môže imponovať mladým ľuďom vzdorujúcim akejkoľvek autorite.

Nedá sa v tejto súvislosti nepoukázať na spriaznené liberálne médiá, disponujúce rovnakými morálnymi autoritami. Napríklad Alexander Fulmek, šéf vydavateľstva denníka Sme, v knižke Bol som dlho v SME sa pochválil, v čom spočíval odpor jeho generácie voči bývalému režimu: „Pestovali sme v črepníkoch na balkónoch marihuanu a potom sme ju fajčili, hoci bola často veľmi slabá. To bol náš odpor. Nie disent, ale ľahké drogy, cigarety a alkohol...“

Nekryjme propagandou realitu

Dušan D. KERNÝ

V Hormuzskom prielive medzi Iránom, ktorý s ním susedí, a USA, ktoré sú životne zainteresované na tejto morskej ceste, v čase uzávierky týchto novín graduje ostrý konflikt. Prieliv má na najužšom mieste päťdesiatštyri kilometrov, na tankeroch prechádzať tadiaľ viac ako pätina svetovej spotreby ropy. Dva útoky na tankery nórskych a japonskej spoločnosti sú podľa USA a ich britského spojencja jednoznačne dielom iránskych rúk.

Scéna horiacich tankerov sa na televíznych obrazovkách strieda s obvineniami Iránu, ale ani zasadanie Bezpečnostnej rady OSN neprineslo dôkazy, európske médiá sú zdržanlivé. Na otázku, prečo by sme sa mali tým zaoberať, je niekoľko odpovedí. Prvou je problém s podporou amerického spojencja v slovenských médiách, dalo by sa povedať, že sme sa ocitli v bode naliehavej zmeny prístupu médií,

osobitne verejnoprávnych, k spravodajstvu o americkej zahraničnej politike. Problém je to aj pre Európsku úniu a jej zahraničnopolitické postoje. USA vlni jednostranne vypovedali jadrovú dohodu s Iránom. Európska únia, osobitne Nemecko a Francúzsko,

POZNÁMKA

je však jednoznačne za jej udržanie. Nehovoriac o Rusku, ktoré sa zaviazalo prebrať iránske jadrové palivo, potenciálny zdroj na výrobu jadrovej zbrane, čo má dohoda znemožniť. S prázdnyimi rukami sa vrátil nedávno z Teheránu nemecký minister zahraničných vecí Heiko Maas; v koalíčnej vláde je za sociálnych demokratov SPD. Vzhľadom na americký postoj je dohoda, ktorá sa rodila sedem rokov, prakticky mŕtva. Na programe dňa je tvrdý postoj americkej administratívy, konflikt s Iránom.

Vplyvný poradca pre bezpečnosť Bolton dokonca hovorí o tom, že do konca roka sa zmení, rozumej padne, terajší iránsky režim, zdroj všetkých konfliktov a nestability na Blízkom východe.

Problém, ako ukázalo aj rokovanie Bezpečnostnej rady, je, že vojna slov proti Iránu neumlčala pamäť politiky, diplomacie a médií. Veď jediným štátom, jediným ministrom zahraničných vecí, ktorý na jej pôde operoval klamstvom, podvodom na to, aby získal medzinárodný súhlas s intervenciou proti Iraku Saddáma Husajna v roku 2003, bol práve americký minister. Ukázalo sa potom, že tvrdenia o irackej jadrovej hrozbe a chemických zbraňach boli účelovo fabrikované. Naše médiá vtedy tvrdili, že pravdu majú USA a minister Colin Powell akože predložil jasné dôkazy...

Práve intervencia USA, podporovaná desiatkami štátov, okrem iného aj

Slovenskom, viedla k rozvratu celého Blízkeho východu. Vynikajúci ruský arabista Jevgenij Primakov na čele kontrarozviedky pred týmto rozvratom a destabilizáciou priateľsky varoval USA už vtedy v roku 2003. Primakov tvrdil, že rozvrat Iraku rozbije rovnováhu sily s Iránom a dlhodobo posilní pozície Iránu na Blízkom východe. USA teda vojnou v Iraku dosiahnu presne opak, rozvrat namiesto stability.

Európska tlač o. i. poukazuje aj na to, že jediný známy a americkými úradmi zdokumentovaný námorný útok, ktorý slúžil na rozpútanie dlhej vojny vo Vietname, bol v roku 1964 práve americký, lenže masívna propaganda ho pripísala Vietnamcom. Pravdu o americkej provokácii a účasti prezidenta v nej odhalili tzv. pentagónske dokumenty.

Konflikt s Iránom je zdanlivo ďaleko, ale NATO a naša narastajúca previazanosť s armádnou štruktúrou USA je blízko. Staví médiá, osobitne verejnoprávne, pred povinnosť nevidieť veci čierno-bielo, bez súvislostí. Na obrazovku treba zaraďovať nielen propagandistov NATO, ale aj tých, čo bez protiamerickej peny na ústach vidia a nezakrývajú propagandou realitu.

AKO BOLO, ČO BOLO

Profesorovi Jánovi Paulinyho pri osemdesiatke udelili za celoživotné dielo Cenu Blahoslavy Hečka. V ňom žiari reprezentatívny preklad Tisíc a jednej noci, za ktorý dostal cenu Jána Hollého. Rád spomína na pose-denie v káhirskej kaviarni U Fišáviho, kam okolo polnoci vošiel slepý podomový predávač kníh. Svoj majetok vyložil na Paulinyho stolík. Podal mu drobnú, v koži viazanú knižku a povedal: „Pozri, effendi, toto je Tisíc a jedna noc, rozprávky pre kráľov. Ty si takú knihu, effendi, zaslúžiš!“ Profesor mu dal pol libry. Bol to veľký peniaz. Dojatý kníhkupec vyhlásil: „Effendi! Dám ti ju zadarmo! Prečítaj si ju a potom, ak chceš, môžeš mi ju vrátiť.“ Pauliny ho odbil: „Ber si peniaze, priateľ, knižky, ktoré zabávajú, sú cenné ako perly!“ Od tých čias sa Tisíc a jedna noc stala jeho osudom.

Najvýznamnejší slovenský arabista promoval na Univerzite Karlovej v Prahe. V roku 1987 získal na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave titul docenta a po

desaťročí ho vymenovali za profesora. Prednášal na univerzitách vo Viedni, v Jeruzaleme, Heidelbergu, na Floride, v Toulouse. Precestoval arabský svet. Od roka 1995 pôsobil ako vedúci katedry klasickej semit-

ludskej spoločnosti na etnickom, náboženskom alebo inom základe, ale aj účelové spájanie do veľkých komunít je nebezpečné. To sa potvrdzuje teraz, keď chcú radikálni fundamentalisti, náboženski fanatici a militaristi ovlád-

byť zažratý do svojej výlučnosti a hlásať jedinečnosť svojej pravdy. Treba presadzovať pokoj, trpezlivosť a porozumenie, veď aj biblický Izák (legendárny praotec Židov) a biblický Izmael (legendárny praotec Ara-

končil na južnej hranici Slovenska. Terajšie Maďarsko bolo vlastne Turecko. Do maďarčiny sa dostalo množstvo tureckých slov. Aj maďarský protihabsburský odboj, ktorého vodcami boli Tököli, Rákoci a ďalší, bol svojím spôsobom kolaboráciou s Turkami. Historické poznanie profesora Paulinyho sa naplnilo. Dár al-islam a dár al-harb sú súčasťou niektorých krajín západnej Európy. No-go zóny, kde európske zákony prestávajú platiť, sa zväčšujú...

Najväčší slovenský arabista hľadal priestory pre súžitie, no zároveň ukazoval rizikové miesta. Bohužiaľ, tí, čo spustili vojnové besnenie a následnú migráciu, nečítajú knihy profesora Paulinyho. Spolu s básnikom Milanom Rúfusom, maliarom Milanom Lalahom, ekonómom Hvezdoňom Kočúchom, vodohospodárom Júliusom Binde-rom bol jedným zo zakladajúcich členov Koreňov. Pri príležitosti dvadsiateho piateho výročia Kongresu slovenskej inteligencie Slovakia plus mu v novembri minulého roka udelili čestnú poctu Za zásluhy o slovenský národ a jeho štát.

Hodnoty podľa profesora Paulinyho

Peter VALO

skej filológie a v rokoch 1994 až 1997 zastával funkciu dekana Filozofickej fakulty UK. Vychoval celé generácie arabistov. K jeho najvýznamnejším publikáciám patria: Život v ríši kalifov, Arabi – vládcovia Stredomoria, Kniežatá púšte, Samarkand a Buchara, Objavenie Arábie, arabské správy o Slovanoch či Život Muhammada, posla božieho. V roku 2011 ho nominovali na Krištáľové krídlo.

Profesor Pauliny mi pred päť-

desiatimi rokmi povedal, že delenie

nut' svet. Režimy niektorých arabských krajín rozvrátila tzv. „arabská jar“, ktorá zlikvidovala diktátorov, čo tolerovali kresťanstvo, a naštartovala militantný islam. Je to prejav boja mocností o ekonomickú nadvládu nad svetom. Profesor Pauliny si položil otázku: „Bojovať proti teroru silou a odpovedať na agresiu agresiou?“

„Vzápätí odpovedal: „Je jasné, že treba bojovať proti teroru všetkými prostriedkami, no rovnako aj proti nespravodlivostiam a krivde. Nik nesmie

SEBAOBRANA

Málokto z dovolenkárov ovláda svoje práva, tak si zopakujme základné fakty. Od januára platí upravený zákon o zájazdoch, spojených službách cestovného ruchu, niektorých podmienkach podnikania v cestovnom ruchu.

Práva cestujúcich na zájazdoch

Tento zákon chráni viac cestujúceho, priznáva mu viacej práv. Presnejšie vymedzuje čo je a čo nie je zájazd, nepoužíva pojem zmluva o obstaraní zájazdu, ani pojem objednávateľ, ale podľa nového zákona sa uzatvára zmluva o zájazde a to medzi cestujúcim a cestovnou kanceláriou.

Cestovná kancelária alebo cestovná agentúra, ktorá sprostredkováva predaj zájazdu pre inú cestovnú kanceláriu má povinnosť informovať cestujúceho o tom, pre ktorú cestovnú kanceláriu je predaj zájazdu sprostredkovaný a v mene tejto cestovnej kancelárie musí byť aj uzatvorená zmluva o zájazde a táto zodpovedá aj za plnenie z tejto zmluvy.

Cestovná kancelária je povinná zabezpečiť dostatočnú ochranu pre prípad úpadku, a to po celý čas prevádzkovania cestovnej kancelárie. Zákon tiež zaviedol nový pojem, ktorým sú spojené služby cestovného ruchu.

Za službu cestovného ruchu sa považuje samostatná služba cestovného ruchu, ktorá vzhľadom na svoju podstatu nie je prirodzenou súčasťou inej služby cestovného ruchu. Je to preprava, ubytovanie, prenájom motorových vozidiel, ale aj iné služby, ako napríklad prehliadky so sprievodcom.

Za zájazd sa považuje kombinácia najmenej dvoch rôznych druhov služieb cestovného ruchu, zakúpených na účel tej istej cesty, ak služby cestovného ruchu skombinoval jeden obchodník, a to aj na požiadanie cestujúceho alebo podľa výberu cestujúceho uskutočneného pred uzatvorením zmluvy o zájazde, alebo môže ísť aj o uzavretie samostatných zmlúv s jednotlivými poskytovateľmi služieb, tvoriacich jeden zájazd. Za zájazd sa považuje aj kombinácia služieb, ktoré boli kúpené na jednom predajnom mieste, pričom výber služieb musí byť vykonaný pred tým, než cestujúci súhlasil so zaplatením.

Za zájazd sa nepovažuje kombinácia napríklad ubytovania, prepravy, prenájmu motorových vozidiel a prehliadky so sprievodcom, vstúpeniek na kultúrne a športové podujatia, do zábavných parkov v prípadoch, ak tieto služby cestovného ruchu nie sú ponúkané ako podstatná súčasť kombinácie služieb cestovného ruchu ani inak nepredstavujú jej podstatný prvok alebo ak cena týchto iných služieb cestovného ruchu nie je viac ako 25 percent z celkovej ceny kombinácie služieb cestovného ruchu.

Spojenou službou cestovného ruchu je kombinácia najmenej dvoch rôznych druhov služieb cestovného ruchu zakúpených na účely tej istej cesty, ktoré netvoria zájazd. Príklady spojených služieb cestovného ruchu sú rezervácia ubytovania ako prvej služby a popri nej ponuka vypožičania motorového vozidla.

Cestovná kancelária alebo cestovná agentúra musia cestujúcemu poskytnúť informácie týkajúce sa základných znakov zájazdu. To všetko presne definuje nový zákon.

Ivan BROŽÍK

Prečo na Slovensku ešte stále hovoríme o dobrých a zlých nemocniciach?

Z chorôb treba vyliečiť aj zdravotníctvo

Zhovárala sa Eva SISKOVÁ – Foto: autorka

Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky predstavilo vlni koncom roka odbornej verejnosti hlavné kritériá na stratifikáciu nemocníc, ktorej cieľom je citeľne skvalitniť ústavnú zdravotnú starostlivosť. O tejto problematike hovoríme s predsedom Výboru Národnej rady Slovenskej republiky pre zdravotníctvo MUDr. Štefanom ZELNÍKOM, PhD.

• Ako hodnotíte zámer stratifikácie a možnosti jej realizácie?

Do roka 2004 boli nemocnice rozdelené do troch typov. Nemocnice I. typu mali štyri základné oddelenia (chirurgiu, gynekológiu, interné a detské oddelenie), ktoré poskytovali základnú diagnostiku a liečbu. Komplikovanejších pacientov posielali do spádových nemocníc II. typu alebo do krajských nemocníc tzv. III. typu, prípadne do fakultných nemocníc. Po roku 2004 vtedajší minister Zajac zrušil toto rozdelenie a nemocnice sa stali všeobecné a špecializované. Je v záujme pacienta a jeho bezpečnosti, aby sa špecializovaná a náročná diagnostika či liečba niektorých menej častých ochorení sústreďovala výhradne do niektorých nemocníc. Je predsa prirodzené, ak lekár isté chirurgické výkony robí často a opakovane, má s nimi aj väčšiu skúsenosť. Stratifikáciou sa čiastočne vraciame k modelu organizácie zdravotníctva, ktorý tu bol pred rokom 2004.

Poslanci pri rozpravách o stratifikácii sa zhodli na jej potrebe, zdôrazňujú nevyhnutnosť zlepšiť zdravotnú starostlivosť. To by práve stratifikácia nemocníc mala priniesť. Rozdeliť nemocnice na lokálne, regionálne a nadregionálne je podľa vás správna myšlienka. Prečo?

Stratifikáciou sa vraciame k typológii nemocníc. Niekdajšie nemocnice I. typu sa budú označovať ako lokálne nemocnice, nemocnice II. a III. typu budú po novom regionálne nemocnice a niekdajšie fakultné, terajšie univerzitné nemocnice budú po novom národné. Je to správne. Dnes pacient chodí, vybavuje, prosí, hľadá odborníkov. Návrat k rajonizácii a sústreďeniu zložitých a menej častých výkonov do vybraných lôžkových zariadení by mal zabezpečiť nielen prirodzenú dostupnosť, ale najmä zlepšenie kvality zdravotnej starostlivosti a väčšiu

bezpečnosť pre pacienta. Stratifikácia prinesie do systému aj merateľné kritériá výsledkov liečby.

• Predpokladáte, že dokončiť Rázsochy by bolo jednoduchšie, ako postaviť novú nemocnicu, prípadne odkúpiť nemocničný objekt či areál od Penty?

Žiaľ, treba konštatovať, že štát dlhodobo zlyháva. Do roka 1998 výstavba nemocnice Rázsochy pokračovala. Po roku 1998 z nepochopiteľných dôvodov sa stavba začala utľmovať, až sa zastavila. Štát za viac než dvadsaťpäť rokov postavil len jednu nemocnicu, a to Nemocnicu ministerstva vnútra. Nielen Bratislava, ale i celé Slovensko potrebuje novú modernú nemocnicu nie iba ako diagnosticko-liečebné zdravotnícke zariadenie, ale aj ako výchovnú základňu pre študentov medicíny a klinické pracoviská na postgraduálnu výchovu lekárov. Na Slovensku nám chýbajú lekári, potrebujeme zvýšiť počty prijatých študentov. Projekt výstavby Rázsochy ráta s vybudovaním celého komplexu vrátane priestorov na výučbu študentov medicíny teoretické ústavy, predklinické pracoviská... Diagnostika, liečba a vzdelávanie študentov a lekárov potrebujú nové moderné zdravotnícke zariadenie aspoň s tisícito lôžkami. Preto úvahy o odkupovaní nemocnice či stavaní nemocnice s počtom lôžok okolo šesťstotridsať sú pre mňa nepochopiteľné.

• Zdravotníctvo je dlhodobo podfinancované. Verejnosť to vo všeobecnosti vníma ako bezodnú priepasť, kam sa sypú peniaze...

Najväčšie dlhy majú práve štátne univerzitné a fakultné nemocnice, a to 656,35 milióna eura (údaj z MZ SR). Dlh v zdravotníctve na konci minulého roka dosiahol 780,99 milióna eura aj napriek oddlžovaniu. Nedarí sa ho zastaviť. Negatívne hospodárenie slovenských nemoc-

níc ovplyvňuje okrem iného vysoký podiel výdavkov na mzdy zdravotníckeho personálu, ktorý dosahuje takmer šesťdesiat percent nákladov nemocníc. Bolo správne, že došlo k úprave platových podmienok zdravotníckych pracovníkov, aby sa zabránilo ich odchodu do zahraničia, ale štát nemocniciam na toto zvýšenie plátov nedal adekvátne financie. Inak povedané, štát nariadil nemocniciam, aby zvýšili mzdy, ale tie nie sú kryté zdrojmi. Nemocnice musia vyplatiť zákonom stanovené mzdy a potom im neostáva dosť finančných prostriedkov na nákup liekov, špeciálneho zdravotníckeho materiálu, na energiu, obnovu prístrojovej techniky atď. Nemocnice tak čelia skrytému dlhu vo forme nevyhovujúcej infraštruktúry, keďže investície do tejto oblasti sú z dôvodu nedostatku finančných prostriedkov zmrazené.

Všetky kritériá Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky ešte nezverejnilo, bude o nich rokovať nielen s poskytovateľmi, hlavnými odborníkmi na jednotlivé špecializácie, so zriaďovateľmi, ale aj so stavovskými zdravotníckymi a pacientskymi organizáciami. Aký je predpokladaný termín zberu informácií a pripomienok a čo si od toho štátna inštitúcia sľubuje?

Momentálne prebieha medzirezortné pripomienkové konanie. K materiálu sa budú vyjadrovať jednotlivé odborné spoločnosti, asociácie, zamestnávateľské zväzy, stavovské organizácie a ďalší. Predpokladám, že do leta by mohol byť tento proces ukončený.

Ako sa na tieto zmeny pripraví podľa vás poisťovňa? Nebudú nemocnice ťahať za kratší povraz?

Stratifikácia musí ísť ruka v ruku s cenotvorbou. Cenotvorba sa musí odvíjať od skutočných nákladov za diagnostiku a liečbu pacienta.

Predsedu výboru NR SR pre zdravotníctvo MUDr. Štefana ZELNÍKA, PhD., prístup štátu k potrebe vybudovať špičkovú nemocnicu neuspokojuje.

ŠTÁT MÁ V RUKÁCH VŠETKY PÁKY

„Bratislava sa rozrastá, bude potrebovať moderné nemocnice, staré nemocnice bude treba dať do útlmu,“ v televíznej diskusii RTVS Sobotné dialógy poznamenal predseda Výboru Národnej rady Slovenskej republiky pre zdravotníctvo MUDr. Štefan Zelník, PhD. „Je škoda búrať Rázsochy. Mnohé veci sú nadimenzované tak, že vyhovujú aj dnes.“ Na Rázsochách podľa neho možno nevyhovujú operačné sály, ale izby pre pacientov sú ako hocike inde. MUDr. Štefan Zelník je presvedčený, že Slovensko potrebuje modernú nemocnicu nielen na diagnostiku a liečbu, ale aj na výchovu medikov. Dodáva, že v minulosti ako štátny tajomník trval na dostavbe Rázsoch. „Rázsochy mohli byť dávno funkčné,“ konštatoval.

Poslanci v diskusii hovorili aj o stratifikácii nemocníc. Zhodujú sa na jej potrebe, zdôrazňujú nevyhnutnosť zlepšiť zdravotnú starostlivosť. To by práve stratifikácia nemocníc mala priniesť. Rozdeliť nemocnice na lokálne, regionálne a nadregionálne je správna myšlienka, podobný model tu v minulosti už fungoval. „Lahko je zbúrať, ale ťažko otvoriť, treba citlivo zvažovať,“ doplnil predseda Výboru Národnej rady Slovenskej republiky pre zdravotníctvo.

MEDZI NAMI

Zaliala nás nová vlna liberálnej normalizácie. Kto nejde s nami, ide proti nám, ozýva sa z médií hlavného prúdu. Akoby sa všetko vracalo späť. Ako v časoch Rudého práva. V roku 1985 nahrala trenčianska skupina Bez ladu a skladu na streche jednej bratislavskej budovy čiernobiely videoklip piesne, ktorá raz zarezonovala v relácii Televízneho klubu mladých a potom ju stopli: „Pište všetci modrým perom, iná farba nebude...“ Bol to protestsong proti nadiktovanej uniformite názorov, ktorý vtedy zapôsobil na mladú generáciu ako metafora fungovania totalitného systému. Škoda, že táto undergroundová kapela už neexistuje, že jej piesne – ako Udavač a Odtňte mu hlavu, už nezaznejú, aj keď by boli aktuálne aj dnes v časoch „liberálnej“ cenzúry, oficiálne uznávaného udavačstva a stínania slobodomyselných hláv.

Ako vtedy aj dnes existujú undergroundové skupiny, undergroundové rádiá, undergroundová tlač a alternatívne sociálne siete, ktoré dostali od hlásateľov jediného správneho názoru pomenovanie konšpiračné weby. Namiesto cenzorskej inštitúcie, kedysi lokalizovanej v tzv. bielom dome

ÚV KSS, dnes funguje skupina strážcov „verejnej pravdy“, ktorých mená by sa dobre vynímali aj na zozname smutne známej inštitúcie ŠTB. Pravda, dnes títo cerberovia, ako napríklad Ján Benčík a Juraj Smatana, nepracujú v utajovanom režime, ich služby si cenil aj bývalý prezident Kiska a pre mainstreamové médiá sa stali vzorom investigatívnej žurnalistiky, aj

Všetci modrým perom

Ludovít ŠTEVKO

keď so skutočným novinárstvom má ich činnosť máločo spoločné.

Ak by si niekto myslel, že udavačstvo, prekrúcanie skutočností, odvádzanie pozornosti od faktov a zamlčovanie informácií je čisto slovenská záležitosť, musíme ho sklamať. Prípad brutálneho znásilnenia a okradnutia neplnoletého dievčaťa v severných Čechách vyhosteným Afričanom z Nemecka vyvolal nedávno búrku odporu u našich susedov. Podľa informácií Litoměřického denníka „africký migrant prepustený dnes ráno o siedmej z výkonu trestu v Dráždanoch okolo poludnia znásilnil

šestnásťročné dievča z Terezína“. Obeť ohavného trestného činu skončila so zranením v nemocnici.

K nám sa táto informácia nedostala, zato v Čechách sa ozývali na sociálnych sieťach unisono tisíce ľudí, ktoré si nedávali servitku pred ústa: „To je dės, co se tu děje...“ Redaktorky denníka idnes Lada Režňáková a Tereza Vlčková namiesto toho, aby sa

Lenže autorov „xenofóbnych“ reakcií a konšpirátorov na internete je dosť ťažké vypátrať, preto by mali aj v Českej republike podľa slovenského vzoru ustanoviť „dobrovoľných strážnych agentov demokracie“, ktorí by odhaľovali zločiny xenofóbie a nesprávnych názorov na naše európske i americké hodnoty. Okrem toho by si mal český prezident Zeman po vzore slovenskej prezidentky vziať do tímu poradcov podobnú odborníčku na migráciu ako Gallová Kriglerová, ktorá by verejnosť presvedčila, že aj malá krajina ako Slovensko, prípadne Česko, by mohla a mala prijať niekoľko tisíc migrantov. Na Slovensku v tom zachováame prezidentskú kontinuitu, veď aj exprezident Kiska, toho času predstaviteľ novej politickej strany Za ľudí, by ich chcel vo svojej (mafianskej?) krajine prijať tisíce.

Zdá sa však, že slovenského človeka tieto veci priveľmi nezaujmajú. Ľudia sa starajú o seba, veci verejné ich trápia, len ak niekto bezprostredne siaha na ich rodinu, prácu či súkromnú záhradku. Nezaújima ich politické dianie, a keď, tak iba politický bulvár: Matovičove výstrednosti, Kollárovo „manželky“ a kto bude protokolárne zastupovať prvého priateľa pani Čaputovej na štátnej návšteve Českej republiky.

Vo verejnej službe nemožno strániť bočným záujmom a kamarátšaftom

Prezidentský úrad je viac ako náruč pre priateľov

Ivan BROŽÍK – Karikatúra: Ľubomír KOTRHA

„Často som spomínala, že chcem byť prezidentkou všetkých občanov... Budem sa však usilovať byť prezidentkou všetkých občanov v inom, oveľa obsažnejšom zmysle. Ponúkam ... rozum, srdce a ruky... Neprišla som vládnuť, prišla som slúžiť občanom, obyvateľom, Slovensku...“

Tieto slová z inauguračného prejavu prezidentky Zuzany Čaputovej povzbudili. Hlava štátu má naozaj stáť za každým jeho občanom. Bez osobných sympatií či antipatií. Aj Zuzana Čaputová nám všetkým sľúbila, že službu, ku ktorej sa zaviazala, vníma ako zodpovednosť. Verejne potvrdila, že chce svojím prístupom prispieť ku konštruktívnej spolupráci, ponúknuť pokojný a vecný tón, nevyhnutnú trpezlivosť. Sľúbila, že „... sa budem tak ako doposiaľ snažiť povzniesť nad osobné útoky a nezabudnúť pri nich, že tu nie som kvôli nim, ale kvôli službe ľuďom“.

■ HARDVÉR A SOFTVÉR

Hardvér je technické vybavenie počítača, jeho systému a softvér zas súhrn programov, ktoré možno vďaka tomu technickému vybaveniu využiť na prácu počítača. Podľa dostupných informácií v prezidentskom paláci hardvér zostal. Teda zamestnanci zabezpečujúci jeho každodenný chod. Softvér sa však vymenil, okruh poradcov okolo prezidentky je úplne nový. Z tých po prezidentovi Kiskovi nezostal ani jeden. Ktovie, do akej miery sa prezidentský sľub má týkať aj poradcov hlavy štátu, a bude zaujímavé sledovať, do akej miery ich v skutočnom chode prezidentského paláca v nasledujúcich týždňoch a mesiacoch aj ovplyvní. Lebo by mal. Prezidentskí poradcovia sú totiž neoddeliteľnou súčasťou inštitútu prezidenta, na adresu ktorého zaznel prezidentský sľub – prisaha. Teda aj ich rady by mali byť radami a službou všetkým občanom.

■ PRVÉ POCHYBNOSTI

Marián Leško patril k prvej trojici poradcov, ktorých novozvolená

prezidentka predstavila verejnosti. Politický komentátor a publicista začínal v denníku Pravda, neskôr písal pre denník SME. Spolupracoval aj s Rádiom Slobodná Európa a pôsobil v týždenníku TREND. Účinkoval a pripravoval humoristickú reláciu Sedem. Je zaujímavé, že médiá hlavného prúdu akosi „náhodou“ nespomínajú politickú minulosť pána Leška. Pre Denník N sa v jednom z rozhovorov vyjadril, že „politika nie je pre mňa“. Pritom okruh politických strán, pre ktoré sa v minulosti angažoval, je naozaj impozantný. Začínal Spoločnou voľbou – čerešničkami, a prešiel cez modré farby až..., no až. Jeho politické komentáre i „satirická irónia v zábavných programoch nenasvedčujú tomu, že by po celej tejto kariére dokázal a bol ochotný vnímať hlas všetkých občanov, teda

aj voličov celého nášho politického spektra.

■ POLITICKÝ RADCA

Vladimír Talian pracoval na občianskych kampaniach Volím, teda som a Nie je nám to jedno. Prostredníctvom združenia Hlava '98 pomáhal demokratickej opozícii v Bielorusku. Roky pôsobil v rozhlase, v roku 2006 sa stal šéfom Rozhlasovej rady Slovenského rozhlasu, pracoval v Rádiu FM. Bol poradcom ministerky spravodlivosti a poslankyne NR SR Lucie Žitňanskej. Ako komunikačný stratég pomáhal v primátorských voľbách vtedajšiemu kandidátovi Matúšovi Vallovi. O tom, do akej miery bude radiť prezidentke, napríklad aj v záujme občanov – voličov koalície, si z jeho praxe a angažovanosti zrejme tiež môžeme spraviť predstavu. Dúfajme že chybnú.

Do istej miery je prirodzené, že človek má aj v práci tendenciu obklopovať sa priateľmi. Ľuďmi, s ktorými si rozumie. V prípade úradu hlavy štátu však je prinajmenej diskutabilné, ak sa obklopí spolustraníkmi, teda kolegami z politickej strany, z ktorej vzišla. To samo o sebe popiera všetky tézy a sľuby o akejkoľvek politickej a názorovej neutralite, najmä ak títo spolustraníci obsadili poradcovské posty. Je to jednoducho veľmi kontrastný oxymoron. Prezident by mal z prezidentského paláca spraviť prostredie politicky neangažovaných odborníkov, ľudsky akceptovateľných, ideálne bez akejkoľvek minulosti v aktívnej straníckej politike. Jeho pochopenie, vnímavosť, ochranu i pomoc totiž právom očakáva každý občan Slovenskej republiky, bez ohľadu na to, ktorej politickej strany je voličským sympatizantom.

■ SLOBODNÁ PREZIDENTKA?

„Svoj mandát budem vykonávať slobodne. Bez podliehania príkazom od kohokoľvek. Jediné príkazy, ktoré ako hlava štátu chcem a budem rešpektovať, mi vyplývajú z ústavy, diktuje mi ich sľub vernosti republike... Slovenská republika a jej občania si zaslúžia, aby každý, kto je vo verejnej službe, pracoval pre občanov a neslúžil žiadnemu bočnému záujmu...“ Tieto slová z úst prezidentky zazneli z budovy Slovenskej filharmónie v Bratislave počas jej inauguračného prejavu po sľube spojenom s položením dlane na Ústavu Slovenskej republiky. Dúfajme, že si ten názor osvojí i jej poradcovský zbor. A že pani prezidentka ho k tomu bude aktívne nabádať.

Občania očakávajú od nového európskeho parlamentu kurz na reformy

Štrnásť slovenských poslancov na palube lode Európa

Róbert HÖLCZ – Foto: Štefan KAČENA

Pred pätnástimi rokmi sme spolu s ďalšími deviatimi štátmi vstúpili do EÚ. Preto sme sa 25. mája mohli zúčastniť už na štvrtých voľbách do Európskeho parlamentu. Novozvolený európsky parlament má 751 poslancov, ktorých počet po prípadnom odchode Spojeného kráľovstva z EÚ sa zníži na 705 poslancov. Zvolili sme štrnásť slovenských europoslancov. Ak Veľká Británia neopustí spoločenstvo, bude našich poslancov v EP tak ako v minulosti trinásť...

V poslednom období však bolo fungovanie európskych inštitúcií predmetom čoraz väčšej kritiky. Preto občania právom očakávajú, že novej generácii európskych poslancov sa podarí uskutočniť požadované reformné zmeny najmä na prospech toľko diskutovaných vyšších právomocí národných parlamentov.

■ PRIBÚDA SKEPSY

Vyššie štyri milióny oprávnených slovenských voličov malo teda právomoc vybrať si svojich europoslancov z tridsaťjeden politických strán, čo však v skutočnosti využilo len necelých dvadsaťtri percent. Nové zloženie európskeho parlamentu teda potvrdilo nárast počtu poslancov z euroskeptických politických strán na úkor tradičných politických strán, čo bude mať určite dosah na obsadenie vedúcich postov vo vrcholových európskych inštitúciách. Pre poriadok si pripomeňme, že poslanci európskeho parlamentu schvaľujú zákony a smernice, za vypracovanie ktorých zodpovedá Európska komisia, a tiež príjmovú a výdavkovú stranu európskeho rozpočtu. Parlament má právomoc prijímať zásadné rozhod-

nutia v otázkach spoločnej ochrany hraníc, životného prostredia a dodržiavania ľudských práv občanov Únie.

Pokiaľ ide o personálne obsadenie vedúcich postov v EÚ, riadi sa Zmluvou o fungovaní EÚ tak, aby rešpektovali demografickú a geografickú rovnováhu členských krajín Únie. Pri riešení personálnych otázok netreba zabúdať ani na funkciu prezidenta Európskej centrálnej banky, ktorému sa funkčné obdobie končí v tomto roku. V tejto súvislosti si treba pripomenúť, že menová politika doterajšieho prezidenta vytiahla eurozónu z finančnej krízy a naštartovala rast

ekonomiky Únie. Kandidáti na tento post sú už známi a obsadenie postu prezidenta ECB sa bude určite riešiť najmä v súvislosti s obsadením pozície predsedu Európskej komisie, ktorého doterajšia právomoc „predsedu európskej vlády“ sa má viac presunúť na Európsku radu.

■ ZÁSADNÉ OTÁZKY

Budúca spolupráca členských krajín Únie na prospech občanov si však bude vyžadovať, aby si nová generácia európskych politikov vedela odpovedať na zásadné otázky, akými sú vznik Spojených štátov európskych

s jednou vládou, jednou spoločnou menou, jednotným daňovým a tiež odvodovým systémom, na druhej strane s existenciou viacrýchlostnej Európy či vyššej podpory uzatvárania samostatných bilaterálnych zmlúv s partnermi na celom svete. O prekážkach sa tiež vie. Dominujú i strašia otázky brexitu, protekcionárskej politiky amerického prezidenta voči Číne a EÚ, migrácie a azylovej politiky. Bez geopolitickej a bezpečnostnej stability na starom kontinente sa nepodari naštartovať ekonomický rast, ktorý v tomto roku z dôvodu už opísaných prekážok stráca svoju dynamiku. V tomto roku nebude možné obnoviť doterajšiu hospodársku prosperitu, európski poslanci budú musieť vyriešiť zďaňovanie ziskov internetových firiem podľa miesta vzniku, odbúranie daňových rajov, ktoré deformujú podnikateľské prostredie, a tiež sprísniť podmienky a kontrolu čerpania peňazí z európskeho rozpočtu. Ak by sa európskym poslancom podarilo schváliť zákon o osobnej zodpovednosti politikov za nehospodárne mianie verejných rozpočtov, boli by sme určite všetci s ich prácou spokojní.

NA OKRAJ

Farmári, ktorým v roku 2017 poškodilo úrodu sucho, by konečne mali dostať od štátu ako odškodné sedem-násť miliónov eur. Roľníci na tieto peniaze už dlho netrpezlivo čakajú. Napriek viacerým ubezpečeniam a sľubom vlády aj šéfky rezortu najviac postihnutí farmári sľúbenú pomoc doteraz nedostali. Podľa pôvodného návrhu uznesenia vlády mali dostať vyplatenú pomoc vo výške vyše tridsaťštyri miliónov eur. Tú mal však zabrzdiť bývalý minister financií Peter Kažimír, ktorý požadoval nájsť prostriedky v inom rezorte. Pritom pred dvoma rokmi Slovensko, ale aj širší stredoeurópsky región zažili historické sucho.

Peniaze za sucho

To ovplyvnilo úrody mnohých plodín, a teda aj ekonomickú situáciu farmárov. Ti naši si teraz možno konečne pripelšia peniazmi z odškodného. Paradoxne, v období, ktoré opäť hrozí ďalším suchom. Ministerstvo pôdohospodárstva pritom konštatovalo, že extrémne klimatické podmienky v roku 2017 negatívne ovplyvnili hospodárenie minimálne dvesto desiatich poľnohospodárskych subjektov, v ktorých pracuje 6 578 zamestnancov. Extrémne sucho a jeho následky spôsobili u nás výpadok na úrode vo výške päťdesiatdva miliónov eur. Agrozort tiež potvrdil, že najviac postihnutými okresmi boli Trnava, kde bol výpadok na úrode vyčíslený na 7,4 milióna eura, a Dunajská Streda s výpadkom 6,5 milióna eura.

„Najväčšie výpadky na úrodách boli zaznamenané pri kukurici na zrno aj na siláž, ozimnej pšenici mákkej aj tvrdej, repke olejnej, cukrovej repe, jačmeni jarnom, zemiakoch a slnečnici, ktoré sú nosnými plodinami najmä v západoslovenskom regióne,“ informovalo už skôr ministerstvo.

„Vzhľadom na skutočnosť, že štyridsaťštyri poľnohospodárskych podnikov na elimináciu vplyvu sucha v roku 2017 využilo závlahové systémy, s čím súviseli zvýšené náklady na zabezpečenie produkcie, odporúčame navýšenie percenta kompenzácie pre tieto podniky o desať percent oproti tým, ktoré závlahu nevyužili,“ uvádzal agrozort v materiáli, ktorý prešiel rokovaním vlády.

O odškodné za sucho môžu žiadať poľnohospodári, ktorých produkcia sa pre výrazné sucho v roku 2017 znížila o viac ako tridsať percent a ktorí predtým nahlásili škody. Výpadok na úrode vinou sucha, ktorý Štatistický úrad vyčíslil na päťdesiatdva miliónov eur, nahlásilo vyše dvesto podnikateľov. Štát bude kompenzovať od 35 do 90 percent strát, a to v závislosti od toho, či žiadateľ napríklad využíval závlahový systém alebo bol poistený. Malým a stredným poľnohospodárom štát tiež uhradí väčšinu zaplateného poistného na krytie strát spôsobených prírodnými katastrofami. Hodnota tohto „bolestného“ predstavuje štyri milióny eur. Spustenie programu čiastočnej kompenzácie strát za sucho a dotácie na poistenie, ktoré Slovensko konzultovalo aj s EÚ, uvítala Slovenská poľnohospodárska a potravinárska komora.

Ján ČERNÝ

Hudobný génius Peter HANZELY spolupracoval so známymi hviezdami hudobného neba

Do hudby sa dá zblázniť na celý život

Text a foto: Anna SLÁVIKOVÁ

V slovenskej a českej populárnej hudbe sa dostal až na vrchol. Komponoval piesne pre Karola Duchoňa, Marie Rottrovú, Hanu Zagorovú, Petra Spáleného, Petra Rezka aj Darinku Rolincovú. Pre Slovenský rozhlas i Slovenskú televíziu skomponoval desiatky scénických hudieb do rozličných relácií, programov či rozhlasových hier. Na akordeóne nahral transkripcie viacerých klasikov, vydal tiež niekoľko LP platní. Hudobný skladateľ a interpret, klavirista a harmonikár, laureát Ceny Karola Duchoňa Peter HANZELY (1947).

• Hudobný talent sa väčšinou po niekom dedí. Platí to aj o vás?

Pravdepodobne som ho podedil po otcovi. Aj keď nemal hudobné vzdelanie, veľmi rád spieval. Ani sa mu nečudujem, pretože tajiť taký krásny zamatový hlas, ako mal on, by bol hriech. Veľa dôvodov pospevovať si síce nemal, pretože ako mladý narukoval v časoch druhej svetovej vojny a po nej sa vrátil ako invalid. No napriek tomu, že veľkú časť svojho ďalšieho života strávil po mnohých zraneniach vo vojenskej nemocnici, nedal sa zlomiť a spieval, kde sa len dalo. Spieval pre svojich známych i v chrámovom zbore, v ktorom spievala aj moja mama. Tam sa vlastne zoznámili. V Modrom kostolíku, a v ňom sa aj zosobášili.

• Ako ste s hudbou začínali vy?

K muzike som mal blízko od malička. Rád som počúval pri speve otca, ja som mal tiež zvučný hlas, dobre som intonoval, takže úplne prirodzeným spôsobom som dostával od rodičov aj hudobné darčeky. Mal som šesť rokov, keď mi na Vianoce kúpili husličky. Učil som sa na ne sprvoti sám, potom som začal chodiť do hudobnej školy. Po čase k nim pribudla aj klávesová 32-basová harmonika. Zhodou okolností som bol od prvého ročníka základnej školy v jednej triede s Mariánom Vargom. Vždy, keď prišiel k nám, zobral si so sebou svoju gombíkovú harmoniku, a tak sme spolu vyhrávali jedna radosť.

• Po ukončení základnej školy a pri výbere ďalšej cesty životom hrozilo, že sa dáte na dráhu športovca. Čím si vás získala muzika?

Ako pätnásťročný som bol skutočne na vážkach. Šport ma veľmi bavil. Venoval som sa jeho viacerým druhom. Keďže sme bývali na Vajnorskej ulici v Bratislave, stálo preliezť plot a bol som na tenisovom kurte na Tehelnom poli. No hrával som i futbal, v zime hokej. Keď prišlo na rozhodovanie, chvíľu som aj váhal. Predstava, že budem hrať tenis profesionálne ako moja sestra, ma lákala. Ona to dotiahla dosť vysoko. Dlhé roky reprezentovala Česko-Slovensko, teraz je trénerkou tenisu v Rakúsku. Túžba po muzike bola však oveľa silnejšia. Keby som to mal povedať v skratke – od malička som bol do hudby zbláznený.

• Takže nasledovalo šesť rokov bratislavského Konzervatória...

Ešte ako žiakovi základnej školy mi rodičia kúpili trúbku. Aj na tej som vytruboval po celom dome. Som im nesmierne vďačný, že mali pochopenie pre moju záľubu. Stála ich nemalo peňazí, ale aspoň som sa neľákal zbytočne kade-tade ako chalani zvyknú. Buď som bol na ihrisku, alebo som muzicoval. Medzičasom mi pribudlo pianino a pred maturitou na konzervatóriu mi kúpili koncertný akordeón. Takže na konzervatóriu som študoval obľúbený, čiže povinný nástroj klavír, hlavnými nástrojmi boli akordeón a trúbka.

• Málokto z hudobnej verejnosti vás však pozná ako trubkára...

Stretnutie s hudobným skladateľom, interpretom, ale aj aktívnym muzikantom Petrom HANZELYM je pre človeka, čo má rád hudbu, skutočným sviatkom.

No, zainteresovaní to možno vedia, ale poslucháči, predovšetkým rozhlasoví, počúvali najmä moje preludovanie na klavíri a na akordeóne.

• Ako čerstvý absolvent konzervatória ste sa rozbehli do zahraničia. Čo vás tam zlákalo?

Za socializmu veľa možností na vycestovanie nebolo. Vyhrál som však konkurz do vtedajšej Juhoslávie, konkrétne do Kovačice v Srbsku, kde žije veľa Slovákov. Učil som na tamjšej škole rok. Odvtedy mám veľa priateľov či už v samotnej umelecky orientovanej Kovačici, ale aj v Novom Sade, Belehrade i vo vzdialenejšom Petrovci.

• Prvého októbra 1970 ste nastúpili do Československého rozhlasu v Bratislave. Bola pre vás práca hudobného redaktora zaujímavá?

Bolo to prenádherných vyše tridsať rokov. Všetky redakcie, s ktorými som spolupracoval – či už to bola Literárna redakcia, Redakcia zábavných žánrov, Dramaturgia hier pre dospelých, pre deti, náučné programy z redakcie Výchovy a vzdelávania, ale aj Redakcia publicistiky, produkovali špičkové programy. Pripravoval som hudbu tiež pre reláciu Pozor, zákrutá!, Nočné dialógy, programy počas soboty a nedele, no skratka bola to rôznorodá a nesmierne zaujímavá robota. Jednak som vyberal vhodnú hudbu do týchto programov, ale v mnohých prípadoch som aj komponoval. A naživo!

• Málokto si trúfne ponúknuť improvizácie pod umelecké horené slovo, akými boli scénky i rozhlasové hry...

Nuž, keby som si neveril, nemôžem sa do toho pustiť. S komponovaním a improvizáciami som začínal v Kovačici. V tamjšej škole bol sympatický učiteľ srbčiny Krsťin Đurica. Jeho posmeľovanie mi dodalo odvahy a už tam som spre-vádzal deti pri ich vystúpeniach. A rozhlas mi poskytol obrovský rozlet. Mal som možnosť spolupracovať s úžasnými talentovanými ľuďmi – či už s režisérmi i dramaturgmi, redaktormi a hercami. Dodnes ich obdivujem a som rád, že som bol v ich blízkosti. Keď svoje tamjšie pôsobenie hodnotím po odstupe času, môžem úprimne vyhlásiť, že vtedy v sedemdesiatych a osemdesiatych rokoch sme nerobili pre peniaze. Platy boli také malé, že

kvôli nim sa mnohým neoplatilo ani ísť do roboty. Ale my sme tam chodili a pracovali namojužu z lásky. A od srdca! Takéto pocity dnešnej generácii chýbajú. Každý si hľadá prácu len podľa zárobku, a nie podľa toho, či má k nej vzťah a či mu dá čosi aj duševne. Od poslucháčov sme dostávali stovky listov na každú reláciu. Neľahžilo sa im napísať, ísť na poštu a poslať svoj názor. Pravdou je, že vtedajší Slovenský rozhlas mal monopolné postavenie, nebol taký rozptýlený rozhlasových a televíznych kanálov, ako je to dnes. A medzi poslucháčom a rozhlasákom bola väzba akási samozrejmejšia.

počuť z rádií už viac ako štyridsať štyri rokov.

• Táto pieseň sa stala nielen hitom, ale takmer zľudovela. Po odstupe rokov po nej siahli aj iní interpreti, vari najznámejšia verzia je v podaní Mária Kollára, čiže Kulyho. Splnila jeho interpretácia vaše očakávania?

Porovnávať spevákov či hercov nie je najšťastnejší prístup k umeleckým dielam. Každý interpret je svojský, ale Karol Duchoň bol jedinečný a stále je nenahraditeľný. Ale život ide ďalej, a tak treba prijať aj iné varianty. Ja osobne som Kulymu vďačný, že sa ujal de facto

Skladateľa Petra HANZELYHO spájalo s mnohými poprednými spevákmi naozajstné priateľstvo. Aj pre Karola DUCHOŇA (vpravo) skomponoval skladby, ktoré sa hrajú dodnes.

• V rozhlase ste naplno rozvinuli scénické komponovanie, no začali ste aj zhudobňovať texty populárnej hudby. Spod vašich rúk vyšla obľúbená skladba V slovenských dolinách, ktorú úspešne interpretoval Karol Duchoň. Ako sa rodili Slovenské doliny?

Tvorilo ľahko, no uvedením do života ťažko. Dnes to už môžem povedať otvorene. Vždy som obdivoval skladby veľkých spevákov, počúval som ich nahrávky na Rádiu Luxemburg, občas sa mi podarilo zohnať aj nejakú platňu zo zahraničia. Nepočúval som tie veci len ako bežný poslucháč, túžil som poznať autorov, ktorí ich vytvorili. A neskromne sa priznám, aj sám som zatúžil niečo pekné, melodické i rytmické skomponovať. Sadol som si ku klavíru a brnkal. Spontánne som vybrnkával melódiu, ktorá sa mi celkom pozdávala. Keďže som nevedel po anglicky ani po taliancky, tak som si ju len tak tralalálal zdanlivo v taliančine. Odratralálal som ju Ľubošovi Zemanovi a poprosil som ho, či by na ňu nenapísal text. Ale dal som si podmienku – musí byť o prírode. Miloval som prírodu, naše slovenské kopce, vrchy, doliny. Preliezol som všetky hrebeňovky v Nízkych aj vo Vysokých Tatrách. Ľuboš mi želanie splnil. Vybral sa do Vrátnej doliny a v tej úchvatnej prírode napísal výborný text. Sú v ňom zakotvené všetky moje túžby. Karol Duchoň do nej vložil svoj nezabudnuteľný mäkký južanský hlas, a som presvedčený, že aj kus svojej duše. Piesničku sme v rozhlase nahrali, ponúkli ju na Bratislavskú lýru, no nezaradili ju tam. Odmietli ju aj na iných podujatiach. Uspeli sme až v Čechách na jednej súťaži a odvtedy ju sem-tam

kópie tejto skladby a že ju po rokoch zabudnutia znova vytiahol a dal jej svojský šat. Málokto z jeho vystúpenia sa zaobíde bez Slovenských dolín a publikum ich prijíma rovnako vrúcne, ako to bolo pred tými štyrmi desaťročiami. Túto skladbu však naspievali aj ďalší speváci, napríklad Berco Balogh a Marcel Palonder.

• Čardáš dvoch srdc, ktorý ste vytvorili opäť v spoločnej zostave – Zeman, Duchoň, Hanzely, sa už predával asi ľahšie...

Po vtedajšom neúspechu s Dolinami som stavil na folklór. V úvode zaznie clivá muzička, ktorá chytí za srdce. Nasleduje čosi dravé, strhujúce, temperamentné. Inšpiračne mi poslúžil krásny moravsko-slovácky folklór. S úplnou samozrejmosťou som znova zašiel za Ľubošom, nech to otextuje. Trafil mi do nôty svojím textom a trafil nám obom do nôty aj Duchoň. Aj keď nepoznal noty, perfektne čisto intonoval. Do notovej osnovy si kreslil body, križky, trojuholníky, krúžky. Nikto sa mu v tom nevyznanal, ale to nebolo podstatné. Dôležité, že sa v tom vyznal on. Jeho geometrické značky ho navigovali lepšie, ako keby spieval z notového partu podľa nôt. Keď som potom sadol ku klavíru a zahrál melódiu, na prvý šup skladbu zaspieval. Mal vynikajúcu hudobnú pamäť. Len nesmel niečo hneď na prvý raz zle podchytiť, lebo potom ho to nie a nie odučiť. Hľadal som vhodný orchester, kde by sme ju nahrali. Rozhodli sme sa pre BROLUN, čiže Brnenský rozhlasový ľudový orchester, a TOG – Tanečný orchester Gustava Broma.

• Tretia mimoriadne úspešná skladba bola Hráč...

Zasa ľudovka. Jano Štrasser napísal text, naspieval ju Karol Duchoň.

• Písali ste pesničky pre Marie Rottrovú. Ak by sa jej nepáčili, isto by ich odmietla...

Moja sestra Beáta šla na majstrovstvá republiky do Ostravy. Šiel som s ňou a pri tej príležitosti som navštívil už vtedy veľkú hviezdú Rottrovú. Urobil som s ňou rozhovor pre rozhlas, v ktorom som v tom vtedy pracoval. Pri tej príležitosti som sa jej spýtal, či by nezaradila do svojho repertoára jednu moju pesničku Cikán. Hudbu som mal nahranú na magnetofónovej páске. Zrejme ju chytila, oslovila textára Vladimíra Čorta a hit bol na svete. Neskôr sme nahrali úspešnú pieseň Mám v očiach zrnka pepře.

• Spolupráca pokračovala s ďalšou mimoriadne populárnou speváčkou Hanou Zagorovou...

Veruže, Hanka Zagorová má v repertoári viac mojich skladieb ako Duchoň. Asi osem. Jednu z najznámejších sa stala pieseň Závrat, no aj Přání. Rád som spolupracoval aj s textárom Pavlom Žákom, ktorý bol tiež dobrý hudobný skladateľ. Som nesmierne rád, že mi život dožičil hrať s takými výbornými muzikantmi a spevákmi. Mal som možnosť komponovať aj pre Petra Spáleného a Petra Rezka.

• Spomeňme i Darinku Rolincovú...

Až raz budem učiteľkou, Arabela, Vtedy sú Vianoce – z tých sa tiež stali veľké hity. No pri týchto skladbách bol proces tvorby opačný. Najprv mi Peter Guldán priniesol texty a na tie som zložil hudbu. Guldán prišiel za mnou v dosť nevhodnej chvíli. Práve som sa vrátil z pohrebu mojej babičky. Ale aspoň som jej týmto vzdal hold. Otvoril som pianino a na počudovanie to šlo na prvý pokus. Rýchlo som zapol magnetofón, aby sme nezabudli, čo sme splodili. Všetko som sa naučil sám. Od improvizácie po komponovanie. To sa vlastne ani naučiť nedá. Ani tá najlepšia vysoká škola nenaučí študenta dobre komponovať. Akurát tak techniku hry. Ale nie tvoríť.

• Patrite k tým šťastlivcom, ktorých prácu poznajú poslucháči nielen u nás na Slovensku či v Čechách, ale aj v ďalekom zahraničí. Na svetovom festivale popmusic v Tokiu ste v roku 1975 získali za skladbu Čardáš dvoch srdc prestížnu cenu...

S tým šťastím v mojom prípade to nie je až také úžasné. Pravdaže, mal som veľkú radosť, keď na vtedajšom súťažnom hudobnom festivale sa zúčastnilo päťdesiat skladieb z celého sveta. Ako všetko v socialistických časoch aj vtedy sa vyskytol „zádrh“. Na kazete sme z bratislavského letiska posielali so Zemanom nahrávku do Tokia. Moju účasť na festivale musel schváliť ústredný riaditeľ rozhlasu v Prahe. No a pokým prebehla celá administratíva, bolo už neskoro. Ale aj tak som sa tešil, že tam na Ďalekom východe dokážu oceniť slovenskú kvalitu.

• Ako mimoriadne počín sa hodnotí nahratie viacerých barokových a klasicistických veľikánov na akordeóne. To si len tak každý netrúfne...

Vari ešte viac ako populárnu hudbu milujem hudbu klasicistickú. Využíval som kvality svojho koncertného nástroja a nahral som na akordeóne skladby skomponované pre klavír a organ. Chcel by som ešte spomenúť, že po Duchoňovom predčasnom odchode mi ostalo veľa vecí neukončených. Niektoré som potom nahral sólovo na akordeóne. Vyšli aj dve CD vo vtedajšom OPUS-e – Magická láska a Golden akordeón.

Oplakávači federácie dodnes vytrvalo škodia Slovenskej republiky

Príbeh rozdelenia štátu podľa Kotiana

Eva ZELENAYOVÁ – Karikatúra: ANDREJ MIŠANEK

Vlani v čísle 47 nášho týždenníka, teda práve v deň Boja za slobodu a demokraciu, vyšiel článok o škandalózných programoch RTVS v osmičkovom roku. Ich vyvrcholením bolo vyhlásenie ankety o Najväčšieho Slováka, odvysielané na prvom programe Slovenskej televízie v máji tohto roku.

Je pozoruhodné, že RTVS uzavrela zmluvy na formáty dokumentujúce cestu Slovenska a Slovákov k štátnej samostatnosti s Róbertom Kotianom, novinárom, ktorý bol jedným z najväčších odporcov vzniku samostatného Slovenska tvorcov novodobej slovenskej štátnosti. Mimochodom, vo svojich komentároch v Smene a neskôr v Sme nikdy Mečiara nenazýval vlastným menom – len iniciálkami ako zločinca. A tento novinár napríklad s P. Turčíkom pre Rádio Regina autorsky pripravil reláciu dejiny.sk a vedenie RTVS si túto dvojicu vybralo aj na realizáciu série televíznych diskusií o rozdelení ČSFR. Nie o vzniku Slovenskej republiky, ako by sa patrilo pri významnom okružlom výročí vzniku štátu, ale o rozdelení federácie.

■ PROTIŠTÁTNE DOMINO

V spomínanom vlnajšom vydaní SNN sme o Kotianovi uviedli: „Pôsobil v týždenníku Domino Fórum i v ďalších s čechoslovakistickou orientáciou a po prevzatí televízie Dzurindovou vládou v roku 1998, postupom známym ako deratizácia, bol dokonca aj programovým riaditeľom. Čo je však pozoruhodné, až dodnes má uzavreté zmluvy na programy s historickou tematikou.“ Začiatkom roka 2018 rozhnepene reagoval na diskusiu k dvadsiemu piatemu výročiu vzniku Slovenskej republiky na druhom programe Slovenskej televízie a v Rádiu Slovensko aj poslanec NR SR Anton Hrnko (SNS). Povedal: „Neviem si predstaviť, že by pri príležitosti okružného jubilea vzniku ČSR dali diskutovať českým kniežatám a uhorským grófm, čo si myslia o zániku monarchie.“

O Kotianovi sme ďalej uviedli: „Krátko po prevrate sa spolu s Mariánom Bednárom objavil v denníku Smena a stali sa jeho výhradnými komentátormi. Smena bola vždy avantgardná, a preto obľúbená medzi čitateľmi. Odrazu sa začal charakter tohto denníka meniť. Strácal slovenského ducha a menil sa na propagandistický plátok čechoslovakistov. Po jej chodbách blúdili Fedor Gál a Ľubomír Feldek. Koncom roka 1992 už bez okolov prejavoval vtedajší riaditeľ Alexander Fulmek snahu sprivatizovať Smenu. Chodil po oddeleniach a presviedčal redaktorov, aby dali výpoveď, denník nebudete týždeň vychádzať, tým prestane existovať, a po týždni nový majiteľ s nimi uzavrie pracovnú zmluvu. Scenár nevyšiel, lebo nie všetci boli ochotní to urobiť.“ Dnes Kotian a Fulmek tvrdia, že si nevedeli predstaviť prácu v mečiarovskom médiu. Lenže Mečiar Smenu nevlastnil. Dnes je Sme korporátnym denníkom patriacim Prvej slovenskej investičnej skupine (60 percent) a Pente (štyridsať percent) a Fulmek je generálnym riaditeľom jeho vydavateľstva (Petit Press, a. s.). A rovnako ako v čase vzniku štátu i dnes je obsahovo zameraný proti národnoštátnym záujmom.

■ ZLIEPAL ŠTÁT

Kotian k výročiu vzniku štátu vydal knižku Ako sa delil štát. Nie Ako vznikol štát, lebo Slovenská republika evidentne nie je jeho štát. Dokazuje to vo svojej publikácii od začiatku do konca. Autor veľmi dobre poznal atmosféru v štáte po novembri 1989, veď k protislovenským náladám sám významne prispieval. Slovenská reprezentácia sa nemohla priamo prihlásiť k štátnej samostatnosti. A napriek tomu, že to nerobila, Slováci boli od Čechov označovaní ako separatisti, čo veľmi nepriaznivo ovplyvňovalo aj medzinárodnú mienku o Slovensku. Niekdajší vysoký funkcionár HZDS A. M. Húška

pre SNN v tejto súvislosti povedal: „Do programovej skupiny VPN prišiel s myšlienkou medzinárodno-právnej subjektivity Slovenska Roman Zelenay, pôsobiaci v tom čase v klube medzinárodných vzťahov pri VPN. Doniesol uznesenie klubu, ktoré žiadalo, aby Slovensku bolo podľa Wilsonovho memoranda o práve národov na sebaurčenie priznané právo na medzinárodno-právnu subjektivitu. Zpracoval som to teda do programových téz, na ktorých som sa podieľal s Martinom Bútorom a Petrom Zajacom. Súhlasil s tým aj Fedor Gál, ibaže povedali, že to ešte prekonzultujú s pražskými kolegami z Občianskeho fóra. A keď sa vrátili, hovorili, že dokonca sám Havel im povedal, že je to múdre, lebo len za takých podmienok, keď VPN prijme do svojho programu radikálne emancipačné heslo, vyhrá voľby nad KDH. Že veď po voľbách sa nejaká dohodneme.“

Kotian svoju knižku postavil na konštrukcii, že slovenská strana, ktorá po voľbách v roku 1992 rokovala s českou stranou o štátoprávnom postavení oboch republík, nemala záujem na vzniku samostatného Slovenska. Dokonca aj na obálke knihy túto skutočnosť zdôrazňuje heslom: „Samostatnosť nechceme. Tlačia nás do nej.“

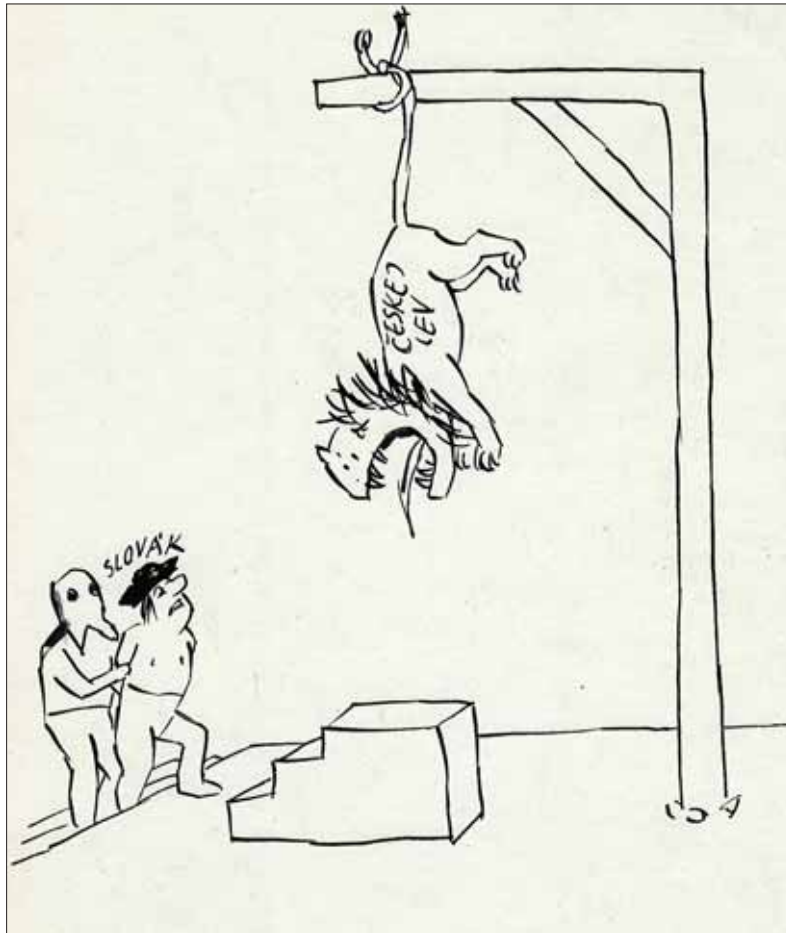
ANALÝZA

Podobnými heslami je popretkávaná celá knižka, a to aj napriek tomu, že fakty hovoria niečo iné. Sám autor na osemnástej strane po prvom rokovaní delegácii HZDS a ODS v brnianskej vile Tugendhat 8. júna 1992 uvádza Klausove „šokujúce slová, keď vyhlásil, že federácia a zrejme aj spoločný štát sú stratené, pretože HZDS má záujem o vytvorenie zvrchovaného štátu s medzinárodnoprávnou subjektivitou“. Na inom mieste cituje Klaus: „Čelíme už takmer tri roky nepretržitému slovenskému tlaku na rozbitie spoločného štátu Čechov a Slovákov.“ A podobných citácií vtedajších politikov uvádza požeňnane, a predsa hľadá u Mečiara dôvod na vznik samostatného štátu inde. Všetomže sa usiluje doceliť dojem, že Mečiar nebol zakladateľ štátu, že do „roly otca zakladateľa štátu sa neskôr pasoval sám“.

■ NEPODLOŽENÉ FABULÁCIE

V knižke umiestňuje niekoľko rozhovorov najmä s politikmi z českej strany a každému kladie otázku, či Mečiar nevymenil spoločný štát za kontrolu tajných služieb. Takmer zahabujúco mu na túto otázku odpovedal historik Dušan Kováč: „Toto sú všetko rovnako fabulácie, ktoré nie sú podložené relevantnými dokumentmi.“

V roku 2018, v čase vydania knižky, už bolo známe vyjadrenie Mečiara o tom, že v roku 1992 pracovala FBIS na jeho diskreditácii (uverejnené v SNN). Povedal, že „už dávnejšie bola zriadená jednotka boja s nacionalistickým extrémizmom pri Federálnej bezpečnostnej službe, ktorá mala za úlohu diskreditovať osoby aj všetko, čo sme robili. Išli cez novinárov, médiá a do značnej miery cez denník KDH, kam nosili hotové materiály na zverejnenie“. Vtedajší zástupca šéfredaktora Slovenského denníka Anton Selecký zareagoval nahrávkou na videu a potvrdil, že Mečiar hovoril pravdu. Dokonca povedal, že ľudia z britskej tajnej služby MI 6 nosili hotové materiály na uverejnenie, diskreditujúce Mečiara: „Vtedy sa rozbiehala veľká kampaň proti Vladimirovi Mečiarovi a jeho Hnutiu za demokratické Slovensko,“ povedal. Jeden z materiálov MI6 ukázal aj na kameru. Takže Mečiarov záujem

o výmenu šéfa federálnej tajnej služby mal reálny základ. No ako vidno, Kotian dodnes pokračuje v diskreditačnej línii Mečiara, ktorú založila FBIS pred tridsiatimi rokmi.

■ BIŤ A PIŤ KRV!

Aké posolstvo teda Kotian vysielal? Je priam zarážajúce, ako autor zosmiešňuje Slovákov pri každej príležitosti. V rozhovore s historikom Dušanom Kováčom položil otázku: „Na konferencii o rozdelení Česko-Slovenska v roku 1996 Jan Rychlík povedal, že bola to česká strana, ktorá rezolútne žiadala rozpustenie ČSFR a vytvorenie samostatného Slovenska. Je skutočnosťou, že nie Vladimír Mečiar, ale Václav Klaus je skutočným zakladateľom samostatnej Slovenskej republiky. Súhlasíte s týmto názorom?“ Kováč odpovedal: „Súhlasím s tým, že Klaus bol iniciátorom rozdelenia. Akt rozdelenia a akt založenia štátu sú však rozdielne akty.“ Je zaujímavé, že Kotian si vybral historika vôbec nie sympatizujúceho s Mečiarom a napriek tomu mu neuprel, na rozdiel od Kotiana, úlohu zakladateľa štátu.

O Slovákoch píše, že pri delení štátu ťahali za kratší koniec, že samostatnosť nechceli, že im ju Česi darovali napriek tomu, že do rokovania s českou stranou vstupovali s prijatou Deklaráciou o zvrchovanosti Slovenskej republiky, s vlastnou ústavou, ale aj s veľkou mediálnou blokádou. Proces k samostatnosti nenachádzal v hlavnoprávových médiách žiadnu podporu. Najmä nie v Kotianovej Smene. Ani zo strany medzinárodného spoločenstva. České médiá chrľili tituly: Ať si jdu! Pritom česká strana mala už v roku 1991 českou vládou a českým parlamentom schválený krízový scenár. „Čiže scenár separácie mali dávno pred vznikom HZDS. V roku 1992 postupovali pri rokovaní s nami podľa tohto scenára,“ v rozhovore pre SNN potvrdil A. M. Húška. To, samozrejme, vo svojej knižke Kotian ignoruje, tak ako aj zložitú pozíciu Slovákov, ku ktorej prispeli i novinári typu Kotian.

Príznačné pre Kotianov vzťah k vlastnému štátu je tiež uvedenie akejsi príhody pri rokovaniach o zániku federácie, že vraj Mečiar pohrozil českej

strane uzavretím kohútika na ropovode. To sa na českej strane považovalo za škandalózne, no vôbec nespomína hrozbu českej delegácie, že ak sa na delení majetkovej pozostalosti nedohodneme, tak jednostranne vyhlásia samostatnosť českého štátu. S tým, že Slovensku navrhnu, aby si svoje nároky na delenie majetku obhajovalo pred medzinárodným súdom, čo je svedectvo A. M. Húšku.

Záver knižky zodpovedá schéme – biť, biť a dobiť. A je zaujímavé, že text knižky, ktorý nepatrí autorovi, je k Mečiarovi dokonca láskavý. Nevšimol si to Kotian? Veď výber protagonistov robil sám. Jeho komentáre a úvahy sa diametrálne líšia od názorov ľudí, ktorí udalosti hodnotia. V jeho autorskej knižke!

Vlastné zlyhanie v denníku Smena, keď sa aj zásluhou jeho komentárov rapídne znížil náklad periodika, pripisuje, ako inak, Mečiarovi. V tom čase bol denník poslednými nesprivatizovanými novinami a štát musel pokles nákladu riešiť. Vždy sa to robilo výmenou šéfredaktora. Dalo sa to čakať aj v Smene.

Pozadie, ktoré vytvorilo denník Sme na troskách Smeny, bolo pripravené. Ako uvádza Alexej Fulmek vo svojej knižke Bol som dlho v Sme, na jeho štart bol použitý kapitál finančnej skupiny Prvá slovenská investičná skupina. Takže denník Sme bol prvým oligarchickým periodikom na Slovensku, ktorému začali slúžiť novinári Smeny. Fulmek menuje najobľúbenejších, samozrejme okrem šéfredaktorov: Peter Schutz, Tom Nicholson, Marián Leško, Michal Havran, Zuzana Kepplová, Jakub Filo, Lukáš Fila, Mária Kopcsay, Juraj Hrabko, Peter Morvay, Tomáš Galis, Konštatín Čikovský, Karol Sudor, Róbert Kotian a Peter Tóth. V Sme sa však našli aj Marián Bednár, Ján Füle, Ľubomír Lintner, Ondrej Dostál, Richard Rybníček, Attila Lovász, Miroslav Beblavý, Lukáš Diko, Lucia Duriš Nicholsonová, Rado Baťo, Peter Javůrek, Mária Hlucháňová a mnoho iných mien, ktorým neprekážalo slúžiť oligarchii, a, ako píše Kotian, „dlhodobo piť krv Mečiarovi a jeho najbližším spolupracovníkom“. Veď to boli „iba“ zakladatelia štátu.

NEKROLÓG

Po dlhej a ťažkej chorobe zomrel 29. mája vo veku nedožitých šesťdesiatjeden rokov hudobník, skladateľ, producent, scenárista a spisovateľ Miloslav MOJŽIŠ. Dlhé roky bol predsedom záujmového odboru Matice slovenskej Sclavissimo.

Matičný odbor Sclavissimo osirel

Odbor propagoval najmä monumentálne dielo jedného z najväčších svetových skladateľov Franza Liszta. Bola to práve Matica slovenská, ktorá dokázala jeho slovenský pôvod a túto skutočnosť všemožne propagovala. „Miňo“, ako ho priatelia volali, aj napriek ťažkej chorobe prekypoval energiou, až do poslednej chvíle plánoval nové a nové projekty, stále niečo vymýšľal, tvoril, komponoval, bohužiaľ sa ukázalo, že zákernej choroba bola nakoniec silnejšia ako jeho vôľa poraziť ju a žiť plnohodnotným a tvorivým životom. Miloslav Mojžiš bol autor množstva diel – piatich opier, štyroch oratórií, vyše dvadsiatich muzikálov, ôsmich kníh, scénickej hudby, scenárov, hudobných produkcií i zvukiek pre športové podujatia či televízne relácie.

Bol rodákom z Banskej Bystrice, ale ako šesťnásťročný sa prisťahoval do Košíc, kde založil skupinu Afect, potom legendárny Exact a Magic Orchestra. Bol mimoriadne aktívny aj v organizovaní kultúrneho života v Košiciach. Založil Festival stredoškolských skupín a Košický hudobný maratón. V roku 1982 pripravil v adaptácii pre košické Divadlo pod kupolou kultový muzikál Cyrano z predmestia. V roku 1993 ho uviedol v ŠD Košice a do tretice v roku 2017 v košickej Kunsthalle. Spolupracoval s interpretmi rôznych hudobných štýlov. Ako hosťujúci hudobník účinkoval aj v skupine Prúdy, v roku 1996 sa ako klávesista podieľal na albume Pavla Hammela Život Je... Košické ŠD v roku 2005 predstavilo jeho muzikál pre deti Maťko a Kubko. Divadlo hudby, ktoré bolo jeho srdcovou záležitosťou, uviedlo za desať rokov takmer dvadsať jeho muzikálov. Posledným bol Asterix a voľba starostu, ktorý mal premiéru v januári tohto roku.

Posledná rozlúčka s Miloslavom Mojžišom bola v pondelok 3. júna o 14. hodine na Verejnom cintorine v Košiciach.

Roman MICHELKO
Foto: (red)

Vznikom Česko-Slovenska sa začal veľký rozvoj nášho moderného vysokého školstva

Alma mater slovenskej vedy oslávila sto rokov

Ján ČOAJ – Foto: Emil SEMANCO

Vravíme si mladý národ, ale naše písomne zaznamenané dejiny majú najmenej tisícpäťsto rokov a prvú univerzitu sme mali už v roku 1465 – Academiū Istropolitānu v Bratislave, založenú kráľom Matejom. Iba dve vysoké školy na uhorskom území boli o čosi staršie – v Páťkostoli a Starom Budíne, ale obe veľmi skoro zanikli. Aj Trnavská univerzita má úctyhodných tristoosemdesiatpäť rokov, z toho poldruha storočia v Trnave aj nepretržite pôsobila, kým ju uhorská štátna moc nepreložila do Budína – vtedy už mala štyri fakulty, univerzitnú knižnicu a vlastnú hvezdáreň. Pre uhorskú vrchnosť bolo jednoduchšie vziať si vybudovanú univerzitu, ako zakladať novú. Súčasná podoba Trnavskej univerzity vznikla ešte pred zrodom slovenskej štátnosti – v roku 1992. V týchto dňoch však vyvrcholili oslavy storočnice našej modernej Alma mater – Univerzity Komenského, a to je príležitosť venovať jubilanke chvíľu pozornosti.

Zo súčasných slovenských vysokých škôl a univerzít je storočná Univerzita Komenského najstaršia. Jediná sa uvádza aj medzi päťsto najlepších vysokými školami na svete. Má dovedna neuveriteľných osemsto študijných odborov na trinástich fakultách, na ktorých študuje dvadsaťštyritisíc mladých ľudí, medzi nimi aj tritisíc poslucháčov z osemdesiatich ôsmich krajín sveta!

Okrem základného študijného programu jednotlivých fakúlt a kateder univerzita organizuje osobitné špecializované kurzy pre cudzincov, z nich najpočetnejší býva každoročný seminár Studia academica slovaca, zameraný pre lingvistov zo sveta, ktorí chcú aspoň zbežne poznať aj slovenčinu, najmä však pre zahraničných učiteľov slovenčiny alebo slavistiky a prekladateľov slovenskej literatúry zo zahraničia, s jazykovým doškoľovaním, so spoznávaním slovenskej kultúry, folklóru, krajiny a života.

■ RÝCHLY ZROD

Naša súčasná najväčšia vysoká škola – Univerzita Komenského, vznikla prekvapivo rýchlo po vzniku slobodného Česko-Slovenska. Jej základy sa kladli už v čase, keď maďarské vojská ešte okupovali Petržalku, obsadzovali naše južné a východné územia, keď Slovensko a s ním celá mladá republika mali nesmierne veľa starostí so zabezpečením riadneho chodu štátu, zásobovaním potravinami a palivom, železničnou dopravou, s fungovaním pošty a telekomunikácií, obchodnej siete – a ešte aj rok po vzniku univerzity s krvavými útokmi boľševických bánd maďarského červeného vzbúrenca Bélu Kuna. Nečudo, že mnohí českí politici a školskí pracovníci odporúčali otvoriť univerzitu o dva-tri roky neskôr, keď sa situácia upokojí. Zásľuhu na tom, že sa presadila myšlienka neodkladného zriadenia modernej slovenskej univerzity, mali predovšetkým minister pre správu Slovenska MUDr. Vavro Šrobár a bratislavský župan evanjelický kňaz Samuel Zoch, v tom čase len tridsaťšesťročný slovenský intelektuál a národovec. Ten sa mimoriadne pričínal, že Bratislava s početnou vrstvou nemeckého a židovského obyvateľ-

Výrazná architektúra Univerzity Komenského je doménou Šafárikovho námestia v hlavnom meste.

stva, ktoré pochopilo nezvratnosť dejinného vývinu, ale najmä maďarského meštianstva, ktoré kladlo novému režimu nielen polená pod nohy, ale aj ozbrojený odpor, sa po skončení prvej svetovej vojny neúveriteľne rýchlo konsolidovala. Na stranu týchto dvoch mužov sa priklonilo veľa českých vedeckých a pedagogických kapacít a napokon aj vláda v Prahe. Pol roka po skončení prvej svetovej vojny a štyri mesiace po vojenskom obsadení Bratislavy sokolmi, dobrovoľníkmi zo Záhoria, českými a slovenskými legionármi vracajúcimi sa z bojisk a nakoniec aj rodiacou sa legálnou česko-slovenskou armádou sa vykonali všetky potrebné administratívne, priestorové, personálne a hospodárske úlohy, aby prvá moderná slovenská univerzita mohla začiatkom leta roku 1919 vzniknúť a aby v septembri otvorila svoje učebne aj Lekárska fakulta UK, prvé pracovisko novej Alma mater.

■ ZROD FAKULT

Vznik univerzity urýchlilo presadenie myšlienky postupného budovania fakúlt s tým, aby prednosť dostali lekári (absolútny nedostatok zdravotnej starostlivosti na vidieku a v nemocniciach,

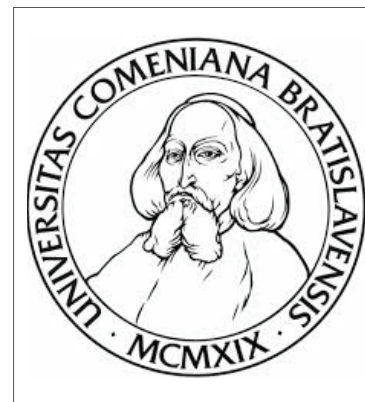
keď veľká časť lekárov prvého kontaktu odišla do Maďarska), stredoškolskí profesori (potreba filozofickej fakulty aj s učebnými predmetmi z oblasti prírodných vied – fakulta sa v tom čase zameriavala najmä na prípravu stredoškolských profesorov) a právnická fakulta – nový štát s ťažkou potreboval kvalifikovaných pracovníkov štátnej a verejnej správy, súdov a prokuratúr, ale aj hospodárskeho a obchodného života. Podľa toho vznikali i fakulty: lekárska v roku 1919, právnická a filozofická v roku 1921. Až po „súrných prípadoch“ prišla na rad prírodovedecká fakulta v roku 1940, keď medzitým vznikla už aj Slovenská vysoká škola technická v Košiciach, presadzovaná mnohými slovenskými osobnosťami, napríklad ľavicovým právnikom Dr. Vladimírom Clementisom, ale najmä profesorom Jurajom Hroncom, ktorá sa však krátko po svojom zrode musela presťahovať do Bratislavy, keď Viedenská arbitráž prisúdila veľkú časť južného a východného Slovenska Maďarom.

■ VEĽKÝ VÝZNAM

O tom, aký význam pripisovali osobnosti verejného a politického života tridsiatych rokov slovenskej

Alma mater, svedčí, že novú budovu štátnej finančnej správy s centrálnou burzou, postavenú na Šafárikovom námestí, dokázali získať pre rektorát univerzity a jej dve fakulty – filozofickú a právnickú, a o tri desaťročia aj tzv. vládnú budovu na dunajskom nábreží a Vajanského ulici, kde v rokoch prvej republiky sídlilo ministerstvo pre správu Slovenska – pre filozofickú fakultu, keď komplex na Šafárikovom námestí celý pripadol právnikom a rektorátu UK. Dnes by sa sotva školstvu podarilo uchmatnúť reprezentačný objekt slovenských obchodníkov alebo budovu nejakého ministerstva! Na to je veda aj so školstvom a s kultúrou už dávno prislabá.

Po druhej svetovej vojne sa naša Alma mater rozšírila o pedagogickú fakultu (1946), farmaceutickú fakultu (1952), fakultu telesnej výchovy a športu (1960), Jesseniovu lekársku fakultu v Martine (1962, ako detašované pracovisko bratislavskej fakulty, od roka 1969 ako osobitná fakulta UK), fakultu matematiky, fyziky a informatiky (1980), rímskokatolícku cyrilometodskú bohosloveckú fakultu (1980, dovtedy samostatná vysoká škola), evanjelickú bohosloveckú

fakultu (1991, dovtedy detto), fakultu manažmentu (1991) a fakultu sociálnych a ekonomických vied (2002).

■ NEVYHNUTNÉ SÚČASTI

Na riadny chod fakúlt a kateder sú potrebné služby univerzity a špecializované pracoviská. Uvedme aspoň najdôležitejšie: Akademická knižnica UK, Botanická záhrada UK, centrum ďalšieho vzdelávania, centrum informačných technológií – počítačové pracovisko, centrum podpory študentov so špecifickými potrebami, psychologická poradňa, vedecký park, vydavateľstvo Univerzity Komenského. Sem patria aj vysokoškolské internáty, školské a internátne jedálne, pracoviská UNESCO, Konfuciov inštitút, Kanadské štúdiá a pod. Na fakultách, rektoráte a týchto pracoviskách je dovedna štyritisícpäťsto pracovníkov. Ak rátame, že prednášky a cvičenia navštevuje približne dvadsaťštyritisíc poslucháčov a tisícosemsto doktorandov, na každých päť až šesť študentov je jeden zamestnanec. Ale inak, ak máme momentálne tridsaťpäť vysokých škôl, hoci Univerzita Komenského je z nich aj najväčšia, počet pracovníkov vysokých škôl sa ráta na desaťtisíce. Predovšetkým z tohto dôvodu by mala školská správa razantnejšie riešiť rozdrobenosť či početnosť slovenských vysokých škôl a ich pracovísk.

■ JUBILEJNÉ PODUJATIA

So storočnicou boli v posledných týždňoch a mesiacoch spojené aj mnohé spoločenské a vedecké akcie. Spomeňme aspoň komplex podujatí v marci a apríli Sto rokov v Amosom, v rámci ktorého sa organizovali prednášky o vývoji slovenského vysokého školstva a vedeckých pracovísk, výstavy, rozličné podujatia na fakultách vrátane športových turnajov. V máji bol študentský festival umenia a zábavy v Mlynskej doline, v júni podujatie Storočnica v Botanickiej záhrade, výstava o dejinách Univerzity Komenského v Mestskom múzeu, akademické zhromaždenie.

Oslavy storočnice vyvrcholili tento týždeň. Boli dôstojné, úmerné významu inštitúcie, ktorá predstavuje pracovisko s najvyšším počtom vedcov a budúcich vzdelancov našej krajiny: tridsaťtisíc ľudí odovzdaných vede.

V FEJTÓN

Bolo to slávnostné popoludnie. Prišiel aj šéf z ústredia. Nasledovali ďakovné reči, slávnostné prípitky, kavičky i občerstvenie. Jusko v obleku a s kravatou bol stredobodom pozornosti. Všetci mu ďakovali i ospravedlňovali sa, ak bolo čosi zlé. Aj on oplácal rovnakou mincou. Napokon, tak to má byť pri odchode do dôchodku. Uvedomil si, aké mal šťastie, že po revolúcii v roku 1989 ani jeden deň nebol nezamestnaný. Vďaka vyjadreniam dôvery a následnému konkurzu, kde uspel. A potom sa už šteral hore. Všetko bolo podriadené robote, určite si to odniesla aj rodina, ktorej sa už toľko nevenoval. Keď si nedávno všetky plusy i mínusy hodil na misku váh, aj za prispenia manželky Márie, prevládlo poznanie, že je najvyšší čas požiadať o dôchodok.

Šéf z ústredia ho síce prehováral, aby ešte rok-dva potiahol, ale on sa pevne rozhodol, prihlíadajúc aj na skúsenosti mnohých známych, ktorí nedokázali odísť v pravý

kon, aj on si Veroniku vyhlíadal na svojom predchádzajúcom pôsobisku. Ale v jednom mal pravdu, iste sa nestratí, ak už sa neudrží v ich firme, tak ju s radosťou

nie je jeho starosť, nech sa v tom Tibor sám zorientuje. Nedalo mu to, odovzdal mu takmer všetko, čo vedel. Takmer, lebo to, čo sa dozvedel pri početných služob-

musíte sa do toho vložiť celý a obetovať rodinu, čas, všetko.

Pozeral na hodinky a pomaly vyprevádzal svojich hostí i bývalých podriadených. Bola takmer poľnoc, keď sa taxikom dostal domov. V dobrej nálade, ale nie pod parou. Manželka Mária ho čakala sledujúc televíziu. Nemohla zaspať. Uvedomil si, koľkokrát za tie roky takto čakala na jeho príchody. Objal ju namiesto pozdravu. Doniesla šampanské, otvoril a nalial do pripravených pohárov.

„Dnes už budeš spať s dôchodcom,“ pokúsil sa o žart. „Chvíľu ešte potrvá, sým sa ním staneš,“ povedala prorocky. Aj v tom mala pravdu. Presvedčil sa o tom už zavčasn ráno, keď vstal napriek tomu, že ešte mohol pokojne spať. Zvyk je železná košeľa a nebude veru ľahké vyzliecť sa z nej.

Marián ŠIMKULIČ

Ako bez ujmy prežiť odchod do dôchodku

čas. Hospodárske výsledky hovorili jasnou rečou, svojmu nástupcovi odovzdával firmu v dobrej kondícii.

„Šéf, budete mi veľmi chýbať,“ ozvala sa ekonómka Veronika. V poslednom čase, keď sa pripravoval na odchod do dôchodku a zhromažďoval všetky potrebné údaje pre svojho nástupcu, spolupracoval práve s ňou. Vyhovovalo mu, že bola puntičkárika podobne ako on. „Nebojte sa. Vy so svojimi schopnosťami sa určite nestratíte,“ povzbudil ju, aj keď mu bolo jasné, že každý šéf sa obklopí svojimi ľuďmi. Napo-

prijmu v inej. Lebo dobrých, spolahlivých ekonómov nie je nikdy dosť...

Tibor, ktorý po ňom preberal funkciu, sa tiež zastavil na slovo poďakovania. „V našej robote je toľko nástrah, že určite budem potrebovať tvoju pomoc. Za tú doterajšiu veľkú vďaka,“ prihovoril sa mu s pohárikom v ruke. Zbližili sa počas posledných týždňov, keď ho Jusko zasväcoval do tajomstiev úspešného napredovania firmy či zoznamoval s dodávateľmi i odberateľmi. Nemusel, robil to navyše, mnohí mu to zazlievali, prízvukovali, že to už

ných cestách, zamlčal. Čo ho bude znepokojovať tým, že hospodárske výsledky v nasledujúcich rokoch už nebudú také priaznivé, ako keď sa firma reštartovala po finančnej kríze v druhom desaťročí nového tisícročia. Bol skutočne najvyšší čas zbaviť sa takýchto pocitov neistoty. Nie všetci sa toho dožijú pri relatívne dobrom zdraví. Uvedomoval si, že nebude veru ľahké odstrihnúť sa od doterajšieho spôsobu života. Ale už musím, vravel si zakaždým, keď ho prepádli pochybnosti a v duchu sa zastrájal pokračovať. Pretože ak chcete byť úspešní,

Neuveriteľne bohatá literárna bilancia „pustovníka“ z Malej Fatry

Nádherná oslava prírody perom vedca

Text foto: Anna SLÁVIKOVÁ, Emil SEMANCO

Prírodovedec docent Miroslav SANIGA, CSc., je mimoriadne čínorodý autor. Napísal vyše sedemdesiat diel. Sú medzi nimi závažné publikácie, rozsiahle a obsažné knihy, súbory poviedok blízky literatúre faktu (verným opisom prírody a jej súčastí), väčšinou vydáva útle knihy pre deti a mládež a brožúrky, ktoré sa zmestia do tašky či vrečka vetrovky. Nedávno vydal praktickú príručku pre každého kresťana, nazval ju *Príručka kresťana a ekológia*. Keďže má rád prírodu a všetko živé, čo sa v nej nachádza, leží mu na srdci jej znečistenie, drancovanie, egoistické zabíjanie zvierat pre trofej alebo jednoducho z pasie.

Keď sa citlivý človek do tejto knižky začíta, nezáleží na tom, či je kresťan alebo neverec. Sanigovi uverí každý, pretože píše s takým zanietím a tak presvedčivo, že v tej chvíli naozaj na vierovyznaní nezáleží.

■ ŽIVOT NA SAMOTE

Pripomeňme, že autor týchto kníh žije už desaťročia na samote v horách Malej Fatry zdanlivo naozaj ako pustovník samotár. Tak sa javí aj mnohým čitateľom, ktorí ho poznajú nielen z kníh, ale aj z televízie – pre obrazovky je roky lákavým objektom. Pripomeňme však, že Miroslav Saniga je zároveň mimoriadne erudovaný vedec; po štúdiách na Lesníckej fakulte Technickej univerzity vo Zvolene si vzdelanie doplnil ako externý aspirant na svojej alma mater, v aspirantskej práci sa venoval ekológii vtákov, získal titul kandidáta vied a habilitoval sa na docenta.

Tieto základné vedomosti sú však v jeho spisbe umocnené dlhoročnou praxou. Ako sa sám vyznáva, rád sa túla po voľnej prírode a pozoruje všetko, čo sa v nej deje. Podmienky na to má: v súčasnosti pôsobí ako samostatný vedecký pracovník Ústavu

Trvalou láskou Miroslava SANIGU je náš vari najkrajší vták – chránený a aj tak ohrozený hlucháň hôrny.

ekológie lesa SAV vo Zvolene, jeho dom v podhorskej dedinke Liptovské Revúce stojí v lese na pomedzí dvoch pohorí – Nízkych Tatier a Veľkej Fatry. Témy na literárne spracovanie sa mu priam ponúkajú. Jedna z prvých jeho kníh, určená najmä deťom, má názov *Poviedky tetušky Jedličky*. Mladí čitatelia sa z nej nenútenou formou dozvedia veľa zaujímavostí týkajúcich sa pôvabného ihličnatého stromčeka,

ktorý spríjemní vianočný čas v našich príbytkoch, no vynikne a prospieva ozdraveniu nášho ovzdušia najmä vtedy, ak si žije svoj život práve v lese uprostred svojej zelenej rodiny.

■ HLUCHANIA LÁSKA

Miroslav Saniga sa netají svojimi láskami, medzi ktoré patria najmä vzácne, chránené vtáky – hlucháne. Tým venoval už dve objemné knihy.

Vedec a spisovateľ Miroslav SANIGA

Na svojich potulkách lesom sa nielen kochá krásami okolo seba, ale premýšľa i nad tým, ako obyvatelia lesov žijú, ako im možno pomôcť, ako ich chrániť. Tieto svoje úvahy zobrazil v publikáciách *Rozjímanie s medvedmi* i *Rozjímanie s hluchánmi*. Zaľúbenie našiel tiež v pestrofarebnom murárikovi červenokridlom, ktorému sa venuje vo viacerých svojich prácach.

Docent Saniga sa nespolieha na milodary z ministerstva kultúry alebo zo štátom dotovaných vydavateľstiev. Väčšina jeho prác vyšla v náboženských vydavateľstvách, ako je Vydavateľstvo Don Bosco, Karmelitánske vydavateľstvo, vedecká monografia o murárikovi červenokridlom vyšla v zahraničí, a aj keď to nevykrikuje do sveta, pozornosť mu venovalo aj vydavateľstvo Perfekt kedysi dávno veľkým seriálom jeho článkov v ich vedecko-technickom časopise pre mládež *Quark*, viaceré diela vydal za vlastné peniaze a rozdáva ich ľuďom, u ktorých vycíti, že by mohli mať pre pekné a užitočné slovo pochopenie. Bolo by úžasné, ak by sa takáto literatúra aspoň sem-tam dostala do rúk tým, ktorí našu prírodu ničia, no takí

asi radšej striehnu na bezbrannú zver a osveťa sa ich zatvrdnutého srdca nevelmi dotýka.

■ ZRUČNÝ ILUSTRÁTOR

Možno mnohí čitatelia ani nevedia, že takmer všetky diela si Saniga ilustruje sám. Jeho perokresby sú rovnako vernými podobami vtáčikov, líšky, medveda či rysa ostrovida, o ktorom tiež napísal knihu, ako keby ich zvečnil fotoaparátom, hoci aj ten nosí neustále pri sebe a má už úctyhodnú zbierku záberov.

Chvályhodné na všetkých Sanigových knižných prácach je, že pri holde Stvoriteľovi nenásilným, priam láskavým tónom apeluje na charakter „človeka múdreho“, ktorý má najnáročnejšiu a najzodpovednejšiu úlohu – spoznávať, milovať a chrániť prírodu a tvory, ktoré v nej žijú.

Päťdesiatpäťročný vedec, publicista, spisovateľ literatúry faktu a autor detských kníh má priam neuveriteľnú bilanciu svojej časopiseckej, rozhlasovej, knižnej a prednáškovej aktivity. Autorsky pripravil (alebo inicioval a napísal sprievodný text) tristo televíznych relácií. Suma rozhlasových relácií, rozprávok, rozprávání a rozhovorov je priam neuveriteľná. 4 800 (štyritisícosemsto). V tlači uverejnil dvetisícpäťsto článkov, fotografií s textom alebo drobných zaujímavostí z prírody. Pre televíziu pripravil námety a scenáre alebo účinkoval v dovedna tristo programoch. Najviac pozornosti mu venujú cirkevné edície a vydavateľstvo Perfekt. V školách, osvetových strediskách a na iných verejných zhromaždeniach absolvoval tisícosemsto prednášok a besied. A pritom tvrdí – a vraví pravdu – že je celý život v prírode.

Elena KNOPOVÁ a kol.: *Súčasné slovenské divadlo...*, Vydavateľstvo Veda, 2019

Reflexia divadla v treťom tisícročí

KNIHA TÝŽDŇA

Tak ako iné druhy umenia aj divadlo prešlo v uplynulých približne dvoch desaťročiach viacerými inštitucionálnymi, obsahovými i formálnymi premenami. Postupne, ale nie takým tempom, akým tieto premeny prebiehajú, prispôbuje sa novej podobe divadla aj divák. Ten isté tendencie (napríklad vulgarizáciu divadla) dosť radikálne odmieta, iné tendencie sa usiluje pochopiť a iné zasa priamo vyhladáva.

Novú podobu slovenského divadla v prvých rokoch nového tisícročia pokúsili sa v pomerne širokom tematickom rozsahu reflektovať väčšinou príslušníci mladšej generácie slovenských teatrologov. Ide o pracovníkov Ústavu divadelnej a filmovej vedy SAV. Vo Vydavateľstve VEDA vyšla na túto tému vyše 360-stranová kniha pod názvom *Súčasné slovenské divadlo v dobe spoločenských premen*, ktorej editorkou je riaditeľka spomenutého ústavu, autorka jednej z viacerých štúdií (Činoherná dramaturgia v nových podmienkach a súvislostiach) a teatrologička najmladšej generácie Elena Knopová.

Jednotlivé state a ich problematika siahajú časovo ešte do osemdesiatych a deväťdesiatych rokov minulého storočia. Už v tom čase vznikali prvé výraznejšie náznamy, ktorých ambíciou bolo myšlienkovú a umeleckú oslobodiť divadelnú tvorbu od normalizačnej ideológie, cenzúry a podobných tlakov a posunúť ju bližšie k aktuálnemu európskemu prúdeniu. Súčasné novátorské tendencie v divadle sa tak nevnímajú izolovane od predchádzajúceho obdobia. Prakticky všetky tematické okruhy v knihe rešpektujú túto zásadu. Inou charakteristikou knižky je, že autori jej statí sa nezamerali na celú šírku divadelných prejavov (napríklad na bábkové divadlo, pantomimu a i.), ale sústredili sa najmä na činoherné a operné divadlo, ktoré tie premeny a nové tendencie najvýraznejšie odráža.

Úvodná kapitola nazvaná *Divadlo, ľudia a inštitúcie* v nových situáciách (autori Miloš Mistrík a Andrej Maťašík) identifikuje zásadné momenty a zmeny, ktoré sa udiali v umeleckej, organizačnej, legislatívnej a inštitucionálnej sfére.

Milan POLÁK

MEDAILÓN

Ak si v týchto dňoch pripomínate sedemdesiate piate narodeniny nášho popredného filozofa, orientovaného najmä na umenie a zvlášť na literárnu tvorbu, prof. PhDr. Dalimíra Hajka, DrSc., spomenúť ho len v našej rubrike Pripomínajte si či zablahoželať mu by bolo predsa len málo.

Narodil sa v rodine knihkupca v Mýtnej pri Lučenci, ale už od mala vyrastal v Bratislave a v dotykoch s umením

Osobnosť našej vedy aj literatúry

našej metropoly. Tie ho poznačili na celý život. Aj keď vyštudoval filozofiu na FFUK a jeho dvadsaťročným pracoviskom po štúdiách sa stal Ústav filozofie a sociológie SAV, takmer celá jeho vedecká tvorivá činnosť sa venovala filozofii umenia a literatúry, čo ho po roku 1989 doviedlo aj do Slovenského rozhlasu, onedlho do vtedajšieho Národného literárneho ústavu a napokon medzi zakladateľov modernej slovenskej kulturológie vrátane katedry kulturológie na nitrianskej univerzite.

Mal tridsať rokov, keď napísal svoju prvú knihu – súbor vedecko-filozofických esejí *Rozpätie dňa*. Potom mu za sebou vychádzali zaujímavé knižné tituly – *Niekoľko inšpirácií*, *Sondy...* s jasnou orientáciou na problémy slovenskej literatúry, so zamysleniami nad tvorbou mladých slovenských autorov, respektíve tých, čo sa prejavili už v mladosti a v neľahkých časoch tzv. normalizácie, keď mali zúžiť svoje nadanie, motali sa v kruhu ohrozením situáciou. Koncom osemdesiatych rokov mu vychádza kniha profilov mysliteľov svetových dejín *Tvorcovia veľkých myšlienok*, po novembri zamyslenia nad osudom a tvorbou slovenských básnikov *Okamihy poézie*, zaujímavé a priekopnícke dielo *Globalizácia a kultúrna identita*, v slovenskej filozofickej literatúre objavná kniha *Úvod do indickej filozofie*, monografia Július Madarás a súborný pohľad na trojdomú osobnosť vedca kulturológa, citlivého básnika a popredného slovenského spisovateľa literatúry faktu Jozefa Leikerta. To je, pravda, len útržkovitý súhrn knižne vydanej tvorby.

(jč)

HUMORESKA

Nová metla dobre metie. V európskych štruktúrach sa po voľbách objavila nová mená. Hádám sa poučia výsledkami chorých výplodov myslí doterajších poslancov a úradníkov a aspoň čiastočne uvedú chod molocha Európskej únie do normálu. Nechať žiť prostého občana. Cesta do pekla je vydláždená dobrými úmyslami. Napríklad úmyslom urobiť občanovi Európskej únie dobre.

Okolo nás sa hemží množstvo nesprávnych vecí. Životné prostredie trpí. Postrekry, plasty, GMO, výfukové plyny. Všetko sa odrazu napraviť nedá. Ráno sa zobudí vysoký úradník európskeho vysokého úradu a začne uvažovať, čo by napravil dnes. Aby sa občania mali dobre. A spustí lavínu opatrení, limitov, návrhov dohovorov. Isto-iste sa nepustí do citli-

vých tém, kde by mohol naraziť na odpor nadnárodných koncernov. Alebo národných koncernov, ktoré mu prispeli k ziskaniu miesta. Takže z obrovského množstva plastov, z ktorých sú už aj nášady na sekery

sa v tom bahnia sami. Potom sa uvidí, dva roky máme od nich pokoj.

Na programe dňa je práve znížovanie emisií. Metóda je jasná. Zníženie povolených limitov. Ciele sú jasné. Oživiť auto-

liti od brucha zníženie o dvadsať percent. Zelené strany verné svojim ideálom navrhli minúsové limity. To znamená, že z výfukov áut sa bude rúvať kyslík a trčať tráva. Lobing výrobcov áut odporúčal desať percent

tam svoj hlas – či skôr pipanie. Z takmer osemsto poslancov štrnásť. Za koho budú hrať niektorí z týchto štrnástich, je tiež otázne. Je Brusel bližšie k Amerike alebo ku Slovensku? To nie je otázka z geografie.

Riešenie pre východoeurópskeho euroobčana, ktorý príde o svoje auto v dôsledku nových limitov emisií, je jednoduché. Kúpiť si koňa. Nie kravu, lebo každá krava ročne vypustí 3,2 kilogramu skleníkových plynov. Toto je už vedecky dokázané. Koň nevedno. Americkí vedci už vyvíjajú nové plemeno kráv, ktoré bude ekologickjšie. Námet pre Európsku úniu. Stanovme limity na onú činnosť kráv. Vyriešme pohon áut uvedenými skleníkovými plynmi. Stačí mať doma stádo s počtom kusov podľa počtu najazdených kilometrov. Keď sa zvládli dojacie aparáty, zvládne sa aj zber plynu.

Milan ČASNOCHA MIKŠ

Cestu do pekla dláždia dobré úmysly

a reinkarnované linoleá na podlahy, si vyberie niečo, kde určite nenarazí. Povedzme vatové tyčinky. Zakážeme ich a zachránime veľryby plávajúce v mori plastových fliaš. Dvojité alebo trojité kvalita potravín? Tento problém sme neobjavili v našich európskoviadnych byrokratických kruhoch. Prišli na to ľudia dole, to je smerom na východ. Pre euroúradníka neexistujúca téma, kto ju vymyslel, nech si ju aj rieši. Dáme tým chudákovi na východ od raja ročiek-dva, nech

mobilový priemysel za peniaze občanov, zastaviť dovoz áut z krajín, ktoré vyrábajú lacno. Dať zarobiť výrobcom elektromobilov. Napriek tomu, že ich výroba zaťažuje životné prostredie viac ako používanie bežného automobilu. Možno sa noví poslanci pokúsia odhaliť, akým komplikovaným výpočtom sa stanovili najnovšie emisné limity. S výskumnými laboratóriami a odborníkmi na výrobu automobilov to určite nemalo nič spoločné. Úradníci stre-

a všetky autá staršie ako tri roky zošrotovať. Keďže sa odborníci nedohodli, úradník rozhodol. A je to tu.

Nádherne predstavy ochranárov prírody. Všetci si kúpime nové autá a nadychneme sa zhlboka čerstvého vzduška. Trochu je rozdiel, keď cena nového auta predstavuje pre obyvateľa západných krajín tri mesačné platy a pre Slováka tridsať mesačných platov. Aj keď sme v jednej veľkolepej spravodlivej Európskej únii. Máme

ČRTA

„Ja v národe prežijem svoju smrť a ožijem skorej, než by sa zrovnala mohyla moja so zemou!“ Juraj Langsfeld. Juraj – „Ďurko“, Langsfeld sa narodil 6. októbra 1825 v Sučanoch a zomrel mučeníckou smrťou 22. júna 1849 v Kremnici. Bol to slovenský národovec, dobrovoľnícky dôstojník (poručík) v Hurbanovom vojsku, učiteľ, významná osobnosť našej histórie, národný martýr...

Pravdu obhájl

Študoval na evanjelickom lýceu v Kežmarku a na evanjelickom kolégiu v Prešove. Pôsobil ako učiteľ v Žabokrekochoch a v Martine. Po vypuknutí revolúcie v merušských rokoch ho ako prívrženca štúrovského hnutia a jeho revolučných ideí uhorské úrady na jeseň 1848 uväznili. Po príchode slovenských dobrovoľníkov do Turca v januári 1849 vstúpil do ich radov, bol veliteľ čaty, v bojoch preukázal veliteľské schopnosti a pozoruhodnú odvahu, získal hodnosť poručíka...

Po rozpustení zboru v polovici apríla 1849 sa s ďalšími jeho príslušníkmi z Turca a Liptova vrátil cez Halič na Oravu, aby pokračovali v boji. Vlastný strýko ho však za odmenu tristo zlatých vyzradil. Pred vojenským súdom v Kremnici, ktorému predsedal veliteľ uhorskej domobrany H. Görgey, potvrdil vernosť slovenskému národu a ideálom, za ktoré bojoval. Odmietol milosť ponúknutú za zrieknutie sa revolučných ideálov a vodcov politického života. To nikdy nespravil, a tak ho odsúdili na trest smrti obesením a popravili pred spoločovníkmi a obyvateľmi Kremnice. Po porážke revolúcie ho symbolicky slávnostne pochovali.

Na Ďurka Langsfelda takto spomínal Jozef Gregor Tajovský: „Prvú pohŕnutku napísať Smrť Ďurka Langsfelda a oživiť jeho hrdinskú pamiatku zobudil vo mne Jožko Kohút, všestranne činný národovec martinský, svojím článkom v Slovenských Pohľadoch, vetou, ktorú povedal Ďurko Aničke Kohútovie, keď ho poviazaného s hŕbom zajatých a krádom dobytká viedli maďarskí honvédi martinskou ulicou hore Turcom: „Sbohom, Anička, viac sa neuvidíme.“ Je na zjave, prečo som svoju prácu venoval pamiatke Jožka Kohúta. Myšlienka raz pojatá nedala mi pokoja a šiel som do Sučian na obe fary i do rodiny Maňkov. Bolo to v rokoch 12 – 13 pred vojnou. Nazbieral som hodne materiálu, ale chybelo mi ešte mnoho, a tak som sa do spracovania dramatu nepustil.“

Ďurko Langsfeld bol významnou historickou osobou. Jeho rodný dom sa nachádza v Sučanoch na ulici pomenovanej podľa neho. Je to jedna z mála pamiatok, ktorá sa viaže na udalosti revolučných rokov 1848 – 1849. V pamätnej izbe sa okrem dokumentov o Langsfeldovom živote môžu návštevníci oboznámiť aj s ďalšími významnými osobnosťami politického či kultúrneho života, ktoré sa v Sučanoch narodili alebo pôsobili.

Štefan ZLATOŠ
Foto: (red)

Jozef ADAMOVIČ nebol len seriálový svetobežník a dobrodruh Móric Beňovský Herec, na akého sa len tak nezabúda

Milan POLÁK – Foto: archiv SNN

Pokúste sa niekedy, trebárs aj vo väčšej spoločnosti, spomenúť meno Jozefa Adamoviča a opýtať sa, koho alebo ktorú postavu z našich dejín pripomína. Na odpoveď by ste asi nemuseli dlho čakať. Možno jednohlasne budete počuť meno Móric Beňovský. Takúto odpoveď dostanete vďaka celkom úspešnému trinásťdielnemu televíznemu seriálu, ktorý po premiére viackrát vysielala. Pre veľký, takrečeno neutíchajúci záujem divákov možno televízia tento seriál ešte vysielat' bude. Bez ohľadu na to, že dátum jeho vzniku je rok 1975.

Adamovičovo meno, teda meno predstaviteľa Mórica Beňovského v rovnomennom televíznom seriáli, sa spája najmä s týmto divácky úspešným titulom. Napokon v spomienkach a myslení toho obvyčajného diváka, ktorý bol možno dva či trikrát v živote v divadle, niet sa čomu čudovať. Adamovič v tomto seriáli skutočne zažiaril, a to nielen príťažlivým zjavom, ale aj schopnosťou presvedčivo vytvoriť cestovateľa, objaviteľa a dobrodruha, osobnosť zvedavú a zaniietenú pre poznanie, teda pre získanie skúseností a vedomostí. Samozrejme, je škoda, že mnohí, ktorí ho v tomto seriáli obdivovali a sú jeho ctitelia, nevideli a nepoznajú širšie rozpätie jeho tvorby, záujmov a činov. Takže aj obdivovateľom televízneho Mórica Beňovského, ale aj tým, ktorí Adamoviča poznajú z divadla, filmu, iných televíznych inscenácií či rozhlasových hier, pokúsime sa, aj keď len v náznaku, ten široký a imponujúci rozsah jeho umeleckej, ale aj pedagogickej práce priblížiť.

■ ZACHAROV ŽIAK

Jozef Adamovič (nar. 1939) ukončil štúdium herectva na VŠMU v roku 1960. Jeho hlavným pedagógom bol Karol L. Zachar. V istom zmysle bolo to pre neho šťastie, lebo Zachar začínal tiež ako herec, neskôr bol príležitostne režisérskym hercom a od roka 1960 definitívne režisérom činohry SND. Patril v šesťdesiatych rokoch popri Budskom a Rakovskom k profilovým režisérom divadla. Možno s tým rozdielom, že viaceré Zacharove inscenácie mali v SND rekordný počet repríz a viacero obnovených premiér. Zacharove inscenácie sa vyznačovali vysokou hereckou kultúrou a aj jeho dramaturgická orientácia sa sústreďovala na hry, ktoré vytvárali hercovi priestor na tvorivosť, ale aj individualitu. Originalitou a divadelnou podmanivosťou sa vyznačovali jeho inscenácie slovenských klasikov – Záborského, Palárika, Tajovského a Stodolu. Práve v Zacharových réžiách v šesťdesiatych rokoch minulého storočia vytvoril Adamovič niekoľko významných, ale aj populárnych postáv. Boli to veľké postavy, napríklad v Sne noci svätéhojanskej (Lysander), v Učiteľovi tanca (Aldemaro), v Cyranovi z Bergeracu (Christian de Neuville), v Najdúchovi (Jablonkay) či v Maríne Havranovej (Dušan Havran). Zachar si cieľavedome vyberal hercov, ktorí dobre vyzerali, dokázali sa herecky uvoľniť a boli spôsobilí naplniť jeho predstavu o hre, jej vnútornej hodnote a posolstve. Nečudo, že Adamovič popri Michalovi

Dočolomanskom, Emílii Vášáryovej či Božidare Turzonovovej dokázal tieto jeho požiadavky svojou hereckou tvorivosťou naplniť. Mimochodom, z tých menovaných Božidara Turzonovová sa stala Adamovičovou manželkou, majú dve dcéry a spolu vydržali až do Adamovičovej smrti.

■ PESTRÝ DIAPAZÓN

Tak ako roky plynuli, Jozef Adamovič bol jedným z najobsadzovanejších hercov činohry SND, hrával postavy rozmanitého zamerania u viacerých režisérov, jeho herectvo oťažievalo a z trochu patetického romantika vyrástol herec silných dra-

Život Jozefa ADAMOVIČA sa v mnohom vyrovnal jeho dramatickým a dobrodružným filmovým kreáciám.

matických, tragických i tragikomických polôh. Vnášal do svojho herectva drsnosť, nadhľad a odstup. Aj vďaka tomu ho potom režiséri obsadzovali do takých hier, ako boli napríklad Kráľ Lear, Richard II., Kto sa bojí Virginie Woolfovej, Matka Guráž, Richard III. Dekameron a veľa iných. Viacero významných postáv hral aj v dielach súčasných dramatikov, čím sa zaslúžil o príťažlivý a divácky úspešný javiskový tvar pôvodnej slovenskej dramatiky tak klasickej, ako aj súčasnej. Tie postavy herecky stvárnil v hrách Záborského, Palárika, Tajovského, Stodolu, Soloviča, Zahradníka, Kočana, Rusnaka a iných slovenských dramatikov.

■ MÁMENIE RÉŽIE

Adamovič si dobre uvedomoval miesto a poslanie herca v inscenácii, ale vedel aj to, že jej skutočným a výhradným tvorcom je režisér. Práca

režiséra ho lákala, chcel ju hlbšie poznať a preniknúť k jej podstate. Uvedomoval si, že jedno z najlepších divadiel na svete sa robí v Rusku. A tak sa tam vybral na štúdiá v rokoch 1983 až 1985. Študoval najprv na GITIS-e a potom na vysokej filmovej škole GOSKINO. Štúdiá zakončil písomnou aspirantskou prácou a divadelnou réžiou Štrelingerovej hry Spolok drobnochovateľov v DJZ Prešov. Jeho aspirantskou filmovou prácou bola réžia krátkeho filmu Ilda na námety poviedky Jiřího Wolkra. Režioval aj v niekoľkých českých videckých divadlách. Svoje angažmán v SND ukončil v roku 1991.

Jozef ADAMOVIČ v čase, keď pôsobil ako pedagóg v Banskej Bystrici.

vej, jeho konškolácke na VŠMU, ktorá sa potom stala jeho manželkou. Mali spolu dve dcéry Andreu a Luciu a majú aj päť vnúčat. Ich vzťah vydržal veľa, aj tie veľké rany osudu, ktoré postupne Adamoviča postretli na ceste životom, najmä po tom, čo už bezstarostná a krásna mladosť bola minulosťou. Najprv to bola autohavária, po ktorej zostala na hercovej tvári trvalá jazva a jedna kratšia noha. V roku 1985 prežil leteckú nehodu s horiacim lietadlom a núdzovým pristátím. A potom prišlo to najhoršie, keď sa do neho zahryzla rakovina, ktorú si sám liečil demineralizovanou vodou a kozím mliekom. Vraj sa dokonca vyliečil...

■ ZRADA SRDCA

Po vzniku Akadémie umení v Banskej Bystrici v roku 1997 začal tu vyučovať hereckú tvorbu na Divadelnej fakulte a pedagogicky viedol naštudovanie niekoľkých školských inscenácií, ktoré potom hrali aj pre verejnosť. V tomto čase sa zas manželke dostávali rôzne „zaručené“ správy o jeho nevere. Z Banskej Bystrice odišiel do Košíc, kde bol najprv riaditeľom rómskeho divadla Romathan a potom pedagógom herectva na košickom Konzervatóriu, ktoré teraz právom nesie jeho meno. V tomto čase sa opäť pripomenuli jeho problémy so srdcom, pričinením ktorých v roku 1991 odišiel z divadla. Napokon práve to srdce ho definitívne zradilo a druhý august 2013 bol posledným dňom jeho rušného, plodného, dramatického a zaiste aj trochu dobrodružného života. Možno práve to jeho spontánne a dobromyseľné vyhľadávanie dobrodružstva stálo v pozadí faktu, že vytvoril taký sugestívny, podmanivý a nezabudnuteľný portrét Mórica Beňovského, na ktorého sa v televízii vždy radi pozerieme.

Autor je divadelný kritik a historik.

GLOSA

Slovesná jar vznikla pôvodne ako súčasť Martinských kultúrnych slávností, nadväzujúcich na tradíciu matičných augustových zhromaždení v 19. storočí. Čoskoro však bola transformovaná do samostatného podujatia, ktoré si v časoch svojej najväčšej slávy získalo obdivuhodné široké divácke zázemie a patrilo medzi najpopulárnejšie kultúrne akcie na Slovensku.

Dobrej literatúre boli v Martine aj tento rok zasvätené prvé júnové dni (4. 6. – 6. 6.). Najstarší slovenský literárny festival Slovesná jar, ktorý sa predstavil už svojím päťdesiatym tretím ročníkom, ponúkol širokej verejnosti tradične bohatý a zaujímavý multižánrový program. Okrem kla-

sických stretnutí s domácimi aj so zahraničnými básnikmi a prozaikmi nechýbali slávnostné vyhodnotenia celoslovenských literárnych súťaží (Paulinyho Turiec, O Cenu Jána Červeňa), pripomenutie si blížiacich

V Martine sa uskutočnilo deväť programových blokov, o ktoré bol značný záujem tak zo strany kultúrnej verejnosti, ako i študentov stredných a vysokých škôl a ich pedagógov. Orientácia na mládež

O jari po jari

ceho sa sto päťdesiateho výročia vzniku spolku slovenských žien Živena, atraktívne programy pre začínajúcich tvorcov i najmladších čitateľov, vernisáž výstavy fotografií, koncerty zaujímavých hudobných hostí, medzinárodný odborný seminár... V rámci edície Modrá katedrála bola do života slávnostne uvedená debutová zbierka básní Silvie Budayovej – víťazky literárnej súťaže O Cenu Jána Červeňa 2018.

sa vypláca, čo potvrdzuje nielen prirodzený záujem o účasť na podujatiach, ale i zvyšujúca sa kvalitatívna úroveň spomínaných celoslovenských literárnych súťaží. Festival svojou štedrou rôznorodou ponukou potvrdil, že i táto jar bola v centre Turca pestrá, plná chutí, farieb, dobrej poézie a prózy. Priaznivci literatúry a umenia všetkých generačných vln si mohli oddýchnuť, zabaviť sa, prehliť vlastné poznanie

a mnoho nového sa dozvedieť. Päťdesiaty tretí ročník Slovesnej jari zorganizovala Matica slovenská a občianske združenie Podoba slova v spolupráci s mestom Martin, so Spolkom slovenských spisovateľov a s ďalšími partnermi. Podujatie z verejných zdrojov podporil Fond na podporu umenia.

Peter CABADAJ

Žiaci z Kamenice nad Cirochou v projekte Po stopách Matice slovenskej Vďaka obetavým ľuďom s veľkým srdcom

Marta JANČÍKOVÁ, ZŠ Kamenica nad Cirochou

Koncom mája starší žiaci z Kamenice nad Cirochou absolvovali dvojdný poznávací zájazd Po stopách Matice slovenskej, ktorý schválila národná ustanovizeň. Cieľom projektu je upevňovať vlasťenectvo pri prehľbovaní historických poznatkov o svojej obci v projekte Naši rodáci v druhej svetovej vojne, rozvíjať vedomosti o významných slovenských osobnostiach, zachovávať a rozvíjať povedomie o slovanstve a kultúrne dedičstvo po našich predkoch. V Liptovskom Mikuláši prvý kroky žiakov viedli na vojenský cintorín Háj-Nicovô, kde si uctili pamiatku padlých čs. vojakov v druhej svetovej vojne.

V týchto júnových dňoch tesne pred školskými prázdninami čoraz častejšie zaznamenávame informácie o exkurziách žiakov v centre Turca, kde si môžu prehĺbiť vedomosti o tom, čo sa počas školského roka učili. V minulých dňoch tak v Martine a Liptovskom Mikuláši urobili aj žiaci z Kamenice nad Cirochou.

Položili tu kvety na hrob č. 38 v IX. rade, kde je pochovaný Ján Vataha, rodák z Kamenice nad Cirochou. Sprievodca Ján Vránsky, predseda základnej organizácie SZPB v Liptovskom Mikuláši, upriamil pozornosť školákov aj na pamätnú tabuľu novodobým slovenským hrdinom, ktorí zahynuli v mierových misiách.

Medzi nimi našli meno ďalšieho mladého Kameničana Jána Baloga, ktorý zahynul v roku 2006 pri páde lietadla pri maďarskej obci Hejce. Počas prehliadky mesta si pozreli expozíciu Žiadosti slovenského národa, Literárnohistorické múzeum Janka Kráľa, Dom – múzeum Martina a Márie Rázusovcov a v Jánošíkovom väzení

si „na vlastnej koži“ vyskúšali dereš a nástroje na mučenie...

Na druhý deň v Martine navštívili budovy Matice slovenskej, Šatnicu, Dom Jozefa Cígera Hronského a Národný cintorín, kde sú pochované významné slovenské osobnosti. Zaujala beseda o Národnej knižnici, o storočnici Matice slovenskej

a tragickom skone M. R. Štefánika. Unavení, ale hrdí na duchovné a kultúrne bohatstvo svojho národa a svojej vlasti sa vrátili v neskorých nočných hodinách domov do svojho rodiska, ktoré pre nich stále zostáva „najkrajším kútom v širom svete“.

Počas celého zájazdu sa im venovali pracovníci Matice slovenskej v Liptovskom Mikuláši a v Martine – spisovatelia Peter Vrlík, Štefan Packa, riaditeľ múzea Janka Kráľa Jaroslav Hric, zamestnanci múzea Viliam Žiaran a Michal Šimiček, pracovník Člen-

MATIČNÉ DEPEŠE

Hurá prázdniny

Mladí Bystričania oslávili koniec školy vo veľkom štýle 22. júna v parku pod pamätníkom SNP programom Hurá prázdniny, ktorý pre nich pripravili organizátori už po ôsmý raz. Tento ročník bol plný hudby, tancov a zábavy s ukážkami výcviku sokoliarov aj práce polície. No a kde je takéto veselie, málokedy chýba aj DFS Matičiari.

Folklor v Likavke

Predošlé vety potvrdzuje aj programová skladba štyridsiateho štvrtého ročníka Det-ského folklórneho festivalu, ktorý sa roky konal v amfiteátri pod Likavským hradom. Keďže ten vandali zdevastovali, organizátori našli miesto na vystúpenia detí na futbalovom štadióne, kde sa popri už vyššie spomínanom Matičiáriku predstavili DFS Slniečko, Likava, Belanček, Liptáčik, FS Šariš, Likava a hosť Lipka z Rumunská. Súčasťou podujatia bola súťaž vo varení bryndzových halušiek aj jubilejný koncert Doda Ivašku. Dospelým patrila večerná Oldies party.

O Štefánikovi v Lučenci

Spolok Milana Rastislava Štefánika v spolupráci s Matice slovenskou v Lučenci pripravili v kine Apollo pre žiakov 9. ročníkov základných škôl a študentov stredných škôl prednášku o M. R. Štefánikovi, ktorú pútavo predniesol vedecký tajomník MS PhDr. Pavel Mičianik, PhD.

Ocenili Zelinku

Cenu Literárneho fondu za pôvodnú slovenskú literárnu tvorbu za rok 2018 získal aj vytrvalý spolupracovník Slovenských národných novín Milan Zelinka z Humenného. Spisovateľ získal fondovú prémie v kategórii próza za knihu poviedok Blízke dialógy, ktorú vydalo Vydavateľstvo Matice slovenskej.

Naše talenty 2019

Vo štvrtok 30. mája predpoľudním sa v Mestskom divadle v Žiline uskutočnil už desiaty ročník prehliadky umeleckej tvorivosti žiakov základných škôl Naše talenty. Cieľom tejto prehliadky je podnecovanie umeleckej prezentácie, ktorá vychádza zo spracovania prác slovenských literárnych a hudobných autorov, kultúrnych a historických dejinných udalostí, ľudovej kultúry, slovesnosti a tradícií.

Obohacujúca exkurzia rimavskosobotských matičiarov i školákov Pochôdzka s národnými dejateľmi

Elena NEBUSOVÁ, predsedníčka MO MS v Rimavskej Sobotě

Členovia Miestnej organizácie Matice slovenskej z Rimavskej Soboty sa nedávno vybrali do Martina. Najprv sa zastavili v druhej budove MS, ktorá bola postavená v rokoch 1925 – 1926, ale stále udivuje architektonickou vynachádzavosťou aj krásou. Zaujala ich zasadačia miestnosť, portréty predsedov MS od jej vzniku na chodbách a tiež mapa Slovenska s aktívnou činnosťou miestnych odborov, kde bol vyznačený aj rimavskosobotský odbor. V matičnom areáli si prezreli i busty významných osobností a tiež drevené súsošie sv. Cyrila a Metoda.

Martinské pamätihodnosti a reálie spojené s národnými dejinami si počas exkurzie prezreli aj matičiari z Rimavskej Soboty.

Na Národnom cintoríne potom položili kyticu na hroby národných dejateľov, ktorí majú busty aj v Aleji dejateľov v Rimavskej Sobotě – Štefan MarkoDaxner, Jozef Skultéty, JánFrancisci-Rimavský, Izabela Textorisová a Janko Jesenský. Spoznali tiež miesta odpočinku ďalších osobností z oblasti dejín, histórie, športu a kultúry. Zapálením sviečok spomínali na ich činnosť pre náš národ v čase, keď žili. Od náhrobkov a virtuálnych stretnutí s nebohými viedla ich cesta do Národného etnografického múzea, kde si prezreli expozície s duchovnou kultúrou, národopisom, krojmi a dobovými predmetmi z 19. a 20. storočia. Matičiarky tu diskutovali s lektorkou o prácach, ktoré vykonávali v mladosti, boli im známe mnohé vystavené predmety, a tak spomínali na svoje detstvo. Exkurzia obohatila dospelých i žiakov zo Základnej školy Š. M. Daxnera v Rimavskej Sobotě.

Najlepší výtvarníci budú vystavovať v Brezne

Výstava dvanástich špičkových výtvarných umelcov súčasnej slovenskej umeleckej scény – Juraja Čuteka, Karola Felixa, Svetozára Ilavského, Marcely a Viliama Loviškovcov, Milana Lukáča, Pala Macha, Mareka Ormandíka, Júlie a Igora Piačkovcov, Petra Pollága, Jána Ťapáka, predstavuje prierez ich tvorbou pohybujúcou sa v rozmanitých výtvarných disciplínach – od maľby a grafiky cez kresbu až po sochu či sklenené priestorové objekty.

Netradičná inštalácia ich diel má ambíciu vytvoriť nové vzťahy a súvislosti medzi jednotlivými výtvarnými programami, ako aj upozorniť diváka na kontinuitu slovenského výtvarného umenia, ktorá v ich výtvarných príspevkoch pokračuje aj v 21. storočí. Autori sú uznávaní predstavitelia strednej generácie slovenských výtvar-

ných umelcov, ktorí svojou tvorbou výrazne zaujali široké odborné i laické publikum na Slovensku i v zahraničí. Získali za ňu množstvo významných ocenení a reprezentovali Slovensko na svetových výstavných fórach, ako aj odborných prednáškach. Vystavujúci umelci sú študentmi prof. Ľudovíta Petrského a zároveň sa so svojou

tvorbou i ľudskými vyznaniami nachádzajú v reprezentatívnej 400-stranovej biografii o živote a tvorbe prof. Ľudovíta Petrského (vyšla vo vydavateľstve Design friendly), ktorú uviedli do života na vernisáži tejto výstavy. Spoluorganizátorom je aj Miestny odbor MS v Brezne.

(opbr)

Breznianske stretnutie súčasných najlepších slovenských výtvarných umelcov je aj holdom profesorovi Ľudovítovi PETRÁNSKEMU.

Katolícky biskup a národno-kultúrny dejateľ, prvý predseda Matice slovenskej Štefan Moyses. V slovenských národných dejinách sa stal osobnosťou rešpektovanou všetkými ľuďmi, bez ohľadu na vzdelanie, pôvod či konfesiu.

Narodil sa 24. októbra 1797 vo Veselom a zomrel 5. júla 1869 v Žiari nad Hronom. „Aj keď sa na prvý pohľad môže zdať, že o Moysesovi bolo už všetko povedané či napísané, nie je to tak. Pripomínať jeho odkaz aj v súčasnosti, a to najmä medzi mladými ľuďmi, je výzva pre kultúrne inštitúcie a pamiatkové ustanovizne,“ povedal pri jednej z vedeckých konferencií

o tejto významnej osobnosti vtedajší riaditeľ Stredoslovenského múzea Roman Hradecký.

Skutočne impozantné myšlienky na osobnosť Štefana Moysesu nám zanechali viacerí jeho súčasníci. Ján Francisci napísal, že biskup Moyses „... svojimi vynikajúcimi telesnými i duchovnými vlastnosťami bol zrodený, a teraz dodávam, svojou učenosťou a svojimi zásluhami a skúsenosťami povolaný k vysokej hodnosti a k epochálnym úlohám na poli katolíckej cirkvi medzi Slovákmi a slovenského národa vôbec“. Podľa Francisciho „duchovne vynikal hlbokou učenosťou, čistým charakterom,

nezlomnou a neústupnou silou vôle a k tomu neúnnavnou pilnosťou, pracovitosťou... Z jeho tváre žiarila umnosť, silná vôľa a spolu milá dobrota...

Rešpektovaný všetkými

Svojmu slovenskému národu bol celou vrúcnosťou srdca oddaný“.

Svetozár Hurban-Vajanský počas storočnice narodenia Štefana Moysesu povedal, že Moyses „jemný formou,

hebký ako aksamit bol a zostal čírym, čistým Slovákom bez podmienky, bez oslabujúceho odtienku alebo nejakého prospechárskeho prifarbenia!“.

„Núdz a úbohého národa nášeho je nevýslovná, potreby jeho nesčíslné. Rodu môj milý. Národe slovenský. Spal si duševne stá, ba tisíce liet, precitni k práci človeka hodnej a seba

užitočnej: ver mi, nevyhneš sa práci, bo práca je určenie tvoje,“ to sú slová prvého predsedu Matice slovenskej. Na jej založenie sa zbieral celý národ. Keď nebolo dosť financií na stavbu matičnej budovy, slovenskí národovci požiadali o pomoc ľud. A ten vtedy ukázal pozoruhodne

veľkú morálnu silu. Zbieracie hárky – Knižtičky pre grafcárové zbierky na Dom MS, ktoré sa uchovali, podávajú jasné svedectvo o tom, čo vtedy dokázala vôľa jednoduchých ľudí. Vďaka zbierke už dva roky po založení MS 6. 8. 1865 slávnostne otvorili Národnú svetlicu, dostavbou ktorej potom vznikol Dom MS. Spojenie „Moyseš – Kuzmány“ sa potom stalo heslom matičných rokov a ich spolupráca a vzájomné porozumenie sa stali príkladom i pre ďalšie generácie. Oba boli vzájomne spojené vzťahom k národu a úlohou v cirkvi.

Štefan ZLATOŠ

OČAMI MATIČIARA

V pondelok 3. júna 2019 sa konalo v Dome Matice slovenskej v Nitre otvorenie výstavy Eva Kristínová – jednoducho kráľovná. Na vernisáž prišli jej blízki príbuzní: najmladšia sestra Petra Vydarená a švagriná Evy Kristínovej Helena Kristínová s rodinami. Prítomnosťou pocítil otvorenie výstavy predseda Krajskej rady Matice slovenskej Nitrianskeho kraja a zároveň vedúci odboru kultúry a športu Úradu Nitrianskeho samosprávneho kraja Ľubomír Kleštinec. Súčasťou vernisáže boli aj hudobné vstupy hostí z Katedry hudby Pedagogickej fakulty Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre v zastúpení Marekom Štrbákom, Lenkou Gálisovou a Katarínou Mazúrovou.

Jednoducho kráľovná

Výstava Evy Kristínovej pri nás prostredníctvom archívnych fotografií z Divadelného ústavu a zo Slovenského filmového ústavu zaujímavé pohľady na široké spektrum jej hereckej kariéry. Pätnásť panelov retrospektívne mapuje Kristínovej prvé roky na javisku, ňou stvámené postavy klasickej aj modernej svetovej drámy, televíznu tvorbu, recitačnú a osvetovú činnosť, ale aj fotografie z jej súkromného albumu. Svoje herecké roky na javisku prežila po boku slávnej generácie hercov, do ktorej patrili Andrej Bagar, Mikuláš Huba, Ladislav Chudík, Július Pántik, Jozef Kronec, Oľga Budská, Viera Strnisková, Mária Kráľovičová, Ondrej Jariabek a mnohí ďalší. Spoznať sa s Evou Kristínovou mala tú česť aj jedna z hostiek vernisáže, jej blízka priateľka, členka výboru MS Dáša Machalová. Spoločne sa stretli pri natáčaní filmovej adaptácie Hviezdoslavovho eposu Gábor Vlkolínec v réžii Jozefa Pálku, kde Kristínová hrala jej matku. Osobitý vzťah si uchovali aj počas ďalších rokov, keď spoločne navštevovali matičné podujatia, a ako sama povedala, od prvého momentu si vzájomne vytvorili priam puto materského vzťahu. Eva Kristínová sa s láskou v srdci stavala aj k otázke národného povedomia, sama sa angažovala v matičnom hnutí, recitovala básne na národných slávnostiach a neskrývala ani svoje proslovenské postoje. Vernisáž navštívili jej rovesníci, ale aj generácie, ktoré si ju pamätajú z televíznych obrazov. Za všetkých prítomných prečítal pozdravný list z vernisáže adresovaný herečke dlhoročný nitriansky matičiar Ján Marko. Výstavu pripravil Divadelný ústav Bratislava pri príležitosti hereckiného významného životného jubilea v roku 2018 a v spolupráci s Domom Matice slovenskej v Nitre, kde si ju môžu návštevníci prezrieť do 30. júna 2019.

Nikola RECHTORISOVÁ,
Dom MS v Nitre

Cena predsedu Matice slovenskej Levočanke Elene Biringerovej Za dlhoročnú záslužnú prácu

Text a foto: Ľudmila HREHORČÁKOVÁ

Miestny odbor Matice slovenskej v Levoči usporiadal pri príležitosti oživotvorenia Matice slovenskej 23. mája poznávací zájazd do Martina. Levočskí matičiari najprv navštívili Maticu slovenskú, kde predseda MS M. Gešper odovzdal Elene Biringerovej Cenu predsedu MS za dlhoročnú záslužnú prácu v miestnom odbore. Zároveň jej za pôsobenie v Matici aj za aktivity spojené s pamätným miestom štúrovcov na Kohlwalde-Uhliskách poďakoval.

Slávnostný akt sprevádzalo vystúpenie levočských folkloristiek, študentiek Kristíny Lafkovej a Márie Tremkovej, ktoré zaspievali typické spišské pesničky. Rusínske piesne k nim pripojili Zuzka a Hanka Uhliarové. Program doplnila videoprezentácia o Matici slovenskej v súvislosti so storočnicou jej oživotvorenia. Účastníci sa potom odobrali na Národný cintorín, kde sa poklonili osobnostiam štúrovského obdobia a na hrobe Drahoša Machalu položili veniec, predniesli báseň a zaspievali hymnu Kto za pravdu horí. Levočania majú v živej pamäti a v úcte tohto vzácného matičiara, ktorý neraz zápalisto burcoval k činnosti a akčnosti matičiarov pri pomníku Ľudovíta Štúra v Levoči. Ďalšou zastávkou bola Černová, kde matičiarov privítal Miloš Sečkář a sprevádzal ich v pamätnej izbe Andreja Hlinku aj pri pomníku obetí černojskej tragédie z roku 1907. Matičiari si uctili pamiatku maďarskými žandarmi

Levočania pripravili pre svoju laureátku Elenu Biringerovú, ktorej počas exkurzie v Martine odovzdali cenu za dlhoročnú obetavú prácu predsedu MS Marián Gešper, aj pekný program východoslovenských piesní.

zastrelených Černovčanov vencom a zapálením sviec. V pohnutí postáli na pietnom mieste, ktoré pripomína drastickú maďarizáciu a na druhej strane odhodlanie Černovčanov brániť vieru otcov a materskú reč.

Za organizovanie zájazdu patrí uznanie predsedníčke Anne Petrekovej, Matejovi Šulejovi a všetkým, ktorí sa na ňom aktívne zúčastnili. Srdečné blahoželanie k vysokej pocte patrí aj laureátke Elenke Biringerovej.

Vo Vlkolínci spojili klenoty slovenskej ľudovej kultúry Fujara znela pod Sidorovom

Text a foto: Tibor ŠULA

K architektonickým a prírodným lákadlám Vlkolínca - svetoznámej dedinky pod vrchom Sidorovo, zapísanej v Zozname svetového kultúrneho dedičstva UNESCO, pridávajú organizátori stále ďalšie príťažlivé akcie - takou je aj stretnutie fujaristov, ktorých 8. ročník sa uskutočnil začiatkom júna.

Vo svetoznámej osade Vlkolínec sa 8. júna uskutočnil už 8. ročník stretnutia milovníkov fujár a folklóru pod názvom Fujara znej Vlkolíncom. Do malebného kraja pod vrch Sidorovo prišli muzikanti z rôznych kútov Slovenska – z Turca, Podpoľania, Gemera a Malohontu, tiež z Liptova prišla aj mužská spevácka skupina z Východnej, pišťalkári zo stredného Slovenska...

Hudobné privítanie zaznelo dopoludnia pred vlkolínckym kostolom a hlavný program uviedli v improvizovanom amfiteátri. Podujatie oznámil sprievod osadou.

Program moderoval ružomberský folklorista a muzikant Vladimír Struhár. Najstarším účastníkom milovníkov fujár bol 88-ročný Vladimír Grieš z Liptovských Revúc, ktorý si na tomto svojráznom nástroji aj zahral. Medzi účinkujúcimi nechýbal ani spoluzakladateľ fujarového sviatku vo Vlkolínci Ľubomír Lauko, ktorý sa takisto venuje hre na tento originálny drevný dychový nástroj s jedinečným zvukom. Predpokladá sa, že sa na naše územie dostal v období tureckých vojen. A akú má fujara spojitosť s Vlkolíncom? Ako povedal Ľ. Lauko, Vlkolínec aj

fujara sú zapísané v Zozname kultúrneho dedičstva UNESCO, preto sa rozhodli spojiť obidva klenoty slovenskej kultúry pri takejto príležitosti... Vlkolínsky fujarový sviatok predstavil pre SNN aj predseda občianskeho združenia Vlkolínec Jozef Bašáry: „S nápadom spojiť Vlkolínec s fujarou prišiel Ľubomír Lauko. Každý rok sem zavítajú fujaristi najmä z celého stredného Slovenska. Zakaždým je ich okolo dvadsať. Prezentujú nielen ľudové nástroje, ale aj svoje kroje. Naším cieľom je aj takto zvyšovať národné povedomie.“

ČITATEĽSKÁ SÚŤAŽ

V čísle 22 SNN sme sa v súvislosti so storočnicou tragickej smrti M. R. Štefánika pýtali na geniálneho staviteľa, ktorý svojmu neobohému priateľovi postavil na Bradle mohylu a na mieste tragédie v Ivanke pri Bratislave pomník v tvare pyramídy. Správne odpovedali tí naši čitatelia, ktorí napísali, že tým architektom a staviteľom bol Dušan Jurkovič. Spomedzi správnych riešiteľov sme vyžrebovali týchto výhercov: Tomáš Kmeč, Kamienka; Ľubomír Majerčík, Vrútky; Monika Makovičová, Brezno.

• V Martine sa nedávno uskutočnil najstarší literárny festival pod gesciou Matice slovenskej Slovensná jar. Piše o ňom Peter Cabada. Nás zaujíma, ktorý ročník si zaknihoval tento festival v tomto roku?

Svoje odpovede posielajte na adresu redakcie našej administrátorky Ľubici Rišiaňovej do piatka 5. júla.

(se)

PRIPOMÍNAMI SI

30. júna

– pred tridsiatimi rokmi povýšili slovenský rímskokatolícky chrám svätých Cyrila a Metoda v americkom Danville na baziliku minor (1989)

– skvelý textár pesničiek, obľúbený autor cestopisov (medzi nimi cyklu „tam-tamov“), televízny a rozhlasový moderátor Boris Filan oslávi sedemdesiat

1. júla

– stodevädšiatpäť rokov od narodenia skvelého organizátora osvetu na slovenskom vidieku štúrovca Samuela Ormisa (1824 – 1875)

– najväčší zberateľ ľudovej slovesnosti, autor unikátnej knihy slovenských prísloví a porekadiel A. P. Záturský umrel pred sto päťdesiatimi rokmi (1837 – 1904)

– pred deväťdesiatimi rokmi v USA prijali nový imigračný zákon (1924), ktorý obmedzil prisťahovanie do USA; na celú ČSR bola zrazu kvóta len dvetisíc tridsať prisťahovalcov ročne, kým rok predtým iba zo Slovenska odišlo do USA štrnásťtisíc ľudí, a boli roky, keď odišlo aj päťdesiat tisíc Slovákov

2. júla

– sedemdesiat rokov, čo sa v dedine Lutilla pri Svätom Križi nad Hronom (dnes Žiar) zhromaždili sedliaci, aby bránili svojho kňaza pred odvečením (1949); zasiahlo vojsko, s jeho pomocou príslušníci ZNB zatkli desiatky ľudí, osemnásť boli odsúdení na dva až šesť rokov žalára

3. júla

– stopäť rokov (1914), čo americký patentový úrad zaregistroval Slovákov Štefanovi Baničovi vynález leteckého padáka, keď ho osobne predviedol skokom z newyorského mrakodrapu

– sedemdesiat rokov uplynulo, čo sa v roku 1949 začalo slovenské vysielanie Rádia Vatikán, ktorého počúvanie bolo v päťdesiatych rokoch trestné

– pred tridsiatimi rokmi zomrel významný slovenský sochár a medailér Rudolf Pribiš (1913 – 1984), dlhoročný profesor Vysokej školy výtvarných umení, o. i. výtvarne dotvoril ústredný pamätník na Savine

4. júla

– štyridsaťpäť rokov od smrti básnika a prekladateľa Michala Babinku, pôsobiaceho medzi Slovámi v Srbsku (1927 – 1974)

5. júla

– dvestodesať rokov, čo v roku 1809 pod Viedňou Napoleon porazil rakúsku armádu, na poli zostalo dvanásťtisíc šesťsto mŕtvych a tisíce vojakov našlo spásu útekou na Záhorie

– pred sto päťdesiatimi rokmi umrel prvý predseda MS Štefan Moyses (1797 – 1869)

– päťdesiatpäť rokov od smrti veľkého architekta Milana Michala Harminca (1869 – 1964); postaviť sanatóriá v Novom Smokovci, hotel Carlton, banku Tatra – súčasnú budovu ministerstva kultúry, Slovenské národné múzeum v Bratislave a i., jeho podobu nám plasticky zachoval Tibor Bartfay

– filozof, literárny vedec a esejista univ. prof. PhDr. Dalimír Hajko, DrSc., má sedemdesiatpäť rokov

(jč)

vydavatel.sk

SLOVAKIA ONLINE

.tasr.